

ปรัชญาว่าด้วยสิทธิเสรีภาพและข้อจำกัด

"เสรีภาพ" หมายถึง เงื่อนไขหรือสภาพที่กฎหมายเปิดช่องให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดมีอิสระที่จะกระทำสิ่งใดๆ ได้ภายในขอบเขตหนึ่ง โดยถูกแทรกแซงน้อยที่สุด ซึ่งเมื่อใช้คำว่าเสรีภาพในกฎหมายมหาชน ข้อห้ามการแทรกแซง นี้ก็คือห้ามรัฐนั่นเอง ข้อนี้หมายความว่ารัฐไม่มีอำนาจเข้าไปแทรกแซง หรือให้เข้าไปแทรกแซงได้น้อยที่สุดภายใต้ข้อจำกัดบางประการ แต่ในทางปฏิบัติคำว่าเสรีภาพมักจะใช้ปะปนไปกับคำว่า "สิทธิ" โดยเรียกรวมกันไปว่า สิทธิ-เสรีภาพ ทั้งนี้เพราะสิทธิหมายถึงอำนาจของบุคคล เมื่อใช้คำนี้ในระบบกฎหมายภายใน หรือกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง (positive law) สิทธิจึงเป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ กล่าวคือบุคคลอื่นมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องเคารพในประโยชน์นั้นๆ เราจะเรียกประโยชน์นั้นๆ เป็นสิทธิตามกฎหมาย ซึ่งในลักษณะเช่นเดียวกันเราก็อาจจะเรียกเสรีภาพตามกฎหมายว่าเป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้เช่นเดียวกัน ในตำรากฎหมายมหาชนจึงถือว่าเสรีภาพเป็นสิทธิประเภทหนึ่งในบรรดาสหสิทธิทั้งหลาย กล่าวคือ สิทธิที่จะมีเสรีภาพ (right to freedom) และบางครั้งเมื่อกล่าวถึงเสรีภาพก็จะใช้คำว่า "สิทธินี้..." (this right...) แทนคำว่าเสรีภาพ (freedom) นักกฎหมายมหาชนจึงถือว่าสิทธิเสรีภาพเป็นเรื่องเดียวกัน แต่เน้นต่างกัน เช่น เมื่อพูดถึง สิทธิก็แสดงว่าเน้นอำนาจหรือความสามารถจะทำการ หรือถ่วงกระทำการ

เมื่อพูดถึง เสรีภาพ ก็แสดงว่าเน้นความเป็นอิสระ หรือการปลดปล่อยจากการถูกแทรกแซง ในทางตรงกันข้าม ในขณะที่กล่าวถึง สิทธิ มักไม่ค่อยสนใจเรื่องการแทรกแซงเท่าใดนัก คงสนใจหรือมองจากภายในบุคคลออกไปเท่านั้น ในกฎหมายอาจจะมีลักษณะความยึดถือเสรีภาพแสดงว่าความยึดมั่นแทรกแซงเนื้อตัวร่างกายผู้อื่นจึงไม่ใช่เรื่องความผิดต่อสิทธิ เพราะไม่ได้เน้นเรื่องการประทุษร้ายต่ออำนาจหรือความสามารถอะไรของเรา

ข้อแตกต่างประการอื่นน่าจะสิ่งมีก็คือ เราจะพบว่าทั้งคำว่า สิทธิและเสรีภาพ มีลักษณะพิเศษบางประการที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ถึงแม้จะจัดได้ว่าเสรีภาพเป็นสิทธิประเภทหนึ่ง แต่สิทธิมีความหมายเพียงแค่เป็นประโยชน์ที่ควรมีควรรักษาหนึ่งซึ่งบุคคลอื่นซึ่งให้ความเคารพ โดยมีได้ให้ความกระจ่างชัดในตัวเองลงไปว่า จะเป็นสิทธิประโยชน์อันใดและเงินใจบาง เช่นสิทธิที่จะพึงใจผู้อื่นเคารพในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือเกียรติยศอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือแม้กระทั่งสิทธิในเสรีภาพของตนก็ตาม เพราะถ้าทั้งคำว่า สิทธิ (right) ใดๆนั้น มิได้มีความหมายที่เฉพาะเจาะจงลงไปว่าหมายถึง สิทธิประโยชน์เช่นใด สำหรับเสรีภาพ (freedom) นั้น มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป คือมีความหมายในตัวเองที่บ่งบอกถึงสถานะแห่งความเป็นอิสระ หรือการหลุดพ้นจากข้อจำกัดใดๆ (withdrawal from all restraint) อีกนัยหนึ่ง เสรีภาพเป็นความสามารถที่จะพูด ที่จะเขียน หรือกระทำการใดๆ ได้ตามใจปรารถนาโดยปราศจากข้อผูกมัด

สิทธิหรือเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นเสรีภาพขั้นมูลฐานของมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากความคิดที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ประเสริฐ มีความรู้ ความคิด และสามารถที่จะพูดโดยธรรมชาติของความเป็นมนุษย์เอง เมื่อมีประสบการณ์และความรู้เพิ่มขึ้น และมนุษย์จำต้องมีบทบาทสัมพันธ์กับการเมือง การปกครอง หรือสิ่งอื่น ๆ มากขึ้น ความสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นก็กลายเป็นความกล้า และความจำเป็นที่จะต้องแสดงความคิดเห็นอย่างไม้อาจหลีกเลี่ยงได้ ยิ่งในสังคมประชาธิปไตยซึ่งถือว่าอำนาจอธิปไตยมาจากและเป็นของประชาชน กล่าวอีกนัยหนึ่งประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ เป็นรัฐอธิปไตย ความจำเป็นที่มนุษย์จะแสดงความคิดเห็นได้โดยเสรีก็ยิ่งมีมากขึ้น แม้ในทางนิติปรัชญาเองก็ถือว่า สิทธิเสรีภาพนั้นเป็นสิทธิธรรมชาติ (Natural Right) ไม้อาจโอนหรือพรากเสียได้ (Inalienable Right) ซึ่งมีประวัติของมนุษย์ตลอดชีวิต เพื่อเสรีภาพนี้ และต่อสู้เพื่อเสรีภาพนี้สืบเนื่องกันมาทุกยุคทุกสมัย ในปัจจุบันก็ยอมรับกันแล้วว่าสิทธิเสรีภาพนี้เป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชน ในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญก็ถือว่าสิทธิเสรีภาพนี้เป็นหนึ่งในสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญซึ่งต้องบัญญัติรับรองไว้ ขอสำคัญอยู่ที่ว่าเราจะสร้างเงื่อนไขในการจำกัดเสรีภาพได้อย่างไร ปัญหาข้อนี้ตอบได้โดยอาศัยวิธีการศึกษาหลายวิธี จากการศึกษาในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญและหลักสิทธิมนุษยชนทำให้ได้คำตอบว่า สิทธิเสรีภาพนี้ถูกจำกัดได้โดยรัฐ แต่รัฐจะต้องคำนึงถึงปรัชญาว่าควยสิทธิเสรีภาพนี้ให้มาก เพราะการรัฐก้าวล่วงเข้าไปในสิทธินี้จนเกินสมควรทำให้สิทธิเสรีภาพนี้อยู่ภายใต้เงื่อนไขทางกฎหมายในทุกวิถีทาง (Subject to Law) สิทธินี้ก็จะไม่มีความหมาย โดยเหตุนี้เองจึงจำเป็นต้องกล่าวถึงปรัชญาว่าควยเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไว้พอสังเขป เพื่อให้เห็นถึงที่มา ประวัติและวิวัฒนาการว่าแนวความคิดเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเกิดขึ้นได้อย่างไรและเคลื่อนเข้าสู่ระบบรัฐธรรมนูญได้อย่างไร และในขณะที่หลักเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นมีวิวัฒนาการไปตามยุคตามสมัยนั้น หลักก็เกี่ยวกับข้อจำกัดเสรีภาพเช่นกันนี้ควยมีวิวัฒนาการเคียงคู่กันไปอย่างไรหรือว่าข้อจำกัดเสรีภาพเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในระยะหลัง

วิวัฒนาการของปรัชญาการเมืองว่าด้วยเสรีภาพ

1. แนวความคิดทางการเมืองสมัยสังคมนิยม

ในสมัยโบราณมนุษย์ยังมิได้รวมกันเป็นชุมชน และมีได้มีการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งที่แน่นอน ไม่มีการปกครองและวัฒนธรรม ในยุคนั้นมนุษย์ทุกคนต่างมีเสรีภาพตามธรรมชาติอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายอันถือว่าเป็นเสรีภาพที่สำคัญอันดับแรกของมนุษย์¹ ในภาวะเช่นนี้ใครก็ทำอะไรย่อมทำได้อย่างเต็มที่ เพราะทุกคนมีอิสระตามสภาพธรรมชาติ ต่อเมื่อมนุษย์มีวิวัฒนาการมากขึ้นมนุษย์จึงมีความต้องการที่จะรวมกันเป็นสังคม ซึ่งอาจจะมีสาเหตุที่เนื่องมาจากความสัมพันธ์ทางสายโลหิต หรือโดยการเข้าครอบครองถืออำนาจปกครองชนกลุ่มอื่นก็ได้ ในภาวะเช่นนี้ก่อให้เกิดการกำหนดคตินแดนที่แน่นอน กำหนดอาชีพ กำหนดกฎเกณฑ์และมีหัวหน้าชำระข้อพิพาทระหว่างกัน ทั้งนี้โดยอาศัยบรรทัดฐานธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อทางศาสนาและการลงโทษโดยสังคม (Social Sanction)

เป็นเครื่องควบคุมการดำเนินวิถีชีวิตของมนุษย์² ในการจัดตั้งสังคมนั้น เชื่อกันว่า แควโบราณมีชุมชนอยู่ 2 ประเภท คือ พวกพเนจร (nomad hunters) อาศัยอยู่บริเวณป่าเขา และพวกชาวประมงและกสิกรซึ่งอยู่ตามลุ่มน้ำ และควยการรุกรานของฝ่ายพเนจรทำให้เกิดรัฐทหาร การบังคับและเกณฑ์แรงงานต่อฝ่ายหลังซึ่งเป็นคนกำเนิดของระบบทาส (Slavery) และก่อให้เกิดอำนาจทางศาสนาซึ่งถือว่าได้รับอำนาจศักดิ์สิทธิ์มาจากสิ่งที่ไม่เห็น และในที่สุดได้ก่อให้เกิดระบบชั้นวรรณะ การขูดรีดโดยฝ่ายที่ชนะและระบบการควบคุมโดยพระ (Priestly Control)³

เมธีสมัยโบราณเชื่อกันว่าเนื่องด้วยสภาพบางประการ มนุษย์ได้รวมกันเป็นสิ่งสังคม และยอมเสียสละเสรีภาพตามธรรมชาติของตน โดยหันมาใช้เสรีภาพภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคม แนวคิดในเรื่องนี้อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้ คือ

ก. ทฤษฎีความจำเป็นและการใช้อำนาจ (Necessity and Force Theory)

เพลโต (Plato) เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องการความช่วยเหลือจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเพื่อให้ประสบความสำเร็จในชีวิต เพลโตเชื่อว่ารัฐเกิดขึ้นจากความจำเป็นของมนุษย์ เขากล่าวว่า "เราเรียกความช่วยเหลือของคนอื่น ๆ เพื่อที่จะสัมฤทธิ์ผล

² เกษม อุทยานิน, ความรู้เกี่ยวกับรัฐศาสตร์ (กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511), หน้า 1

³ เรื่องเดียวกัน

ในความต้องการหลากหลายของเรา และเมื่อเราสามารถที่จะรวบรวมจำนวนคนที่ช่วยเรา
 ในความต้องการแต่ละอย่างเข้ามาอยู่รวมกันในสถานที่เดียวกัน เราเรียกสถานที่นั้นว่า "รัฐ"⁴

มาเคียเวลลี (Machiavelli) เป็นผู้สนับสนุนทฤษฎีอำนาจบังคับ เขากล่าวไว้ใน
 ในหนังสือ "The Prince" ว่า "อำนาจบังคับและความรวดเร็วเป็นหลักสำคัญในการควบคุมรัฐ" และกล่าวต่อไปว่า

"มีเพียง 2 วิธีเท่านั้นที่วันนี้จะเป็นไปโดยเคร่งครัด คือกฎหมายและอำนาจ สำหรับ
 กฎหมายนั้นเหมาะสมกับคน ส่วนอำนาจนั้นพึงใช้กับสัตว์ป่า ฉะนั้นเจ้าชายทั้งหลาย
 ต้องเข้าใจทั้งสองอย่าง และจะต้องเข้าใจควรวาอย่างไร เมื่อใดจะกระทำโดย
 ละมุนละม่อมแต่ละอย่างไร เมื่อใดควรใช้ความเฉียบขาดรุนแรง หลักอันเป็นราก-
 ฐานของรัฐนั้น คือมี 'Good Law and Good Arms' จะไม่มีที่ไหนมีกฎหมาย
 ที่ดี ถ้าไม่มีอาวุธ และถ้ามีอาวุธก็ปรากฏกฎหมายดีขึ้น ความกลัวปกครองโลก
 คนเรานั้นชั่วร้ายและจะไม่รักษาสัตย์ต่อท่าน ฉะนั้นท่านไม่ผูกมัดที่จะรักษาสัตย์กับ
 เขา"⁵

เดวิด ฮูม (David Hume) นักปรัชญาชาวอังกฤษในยุคหลัง ได้สนับสนุน
 ทฤษฎีความจำเป็น เขาเชื่อว่าในสมัยดึกดำบรรพ์ มนุษย์ยังไม่มีวัฒนธรรมพอที่จะจัดตั้งกติกาคำ
 หรือระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อบังคับความประพฤติ แต่ครั้นเมื่อเวลาล่วงเลยไป มนุษย์เริ่มมองเห็น
 เห็นประโยชน์ของการเคารพเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา ซึ่งยุคต่อมาผู้ปกครองมักจะอาศัยประโยชน์จาก

⁴ Michael Curtis, The Great Political Theories; From Plato and Aristotle to Locke and Montesquieu (New York: Avon Book Division, 1961), p. 36

⁵ เกษม อุทยานิน, ความรู้เกี่ยวกับรัฐศาสตร์, หน้า 20

ความเคยชินของผู้ปกครองในเหตุผลข้อนี้เป็นเหตุอย่างสนับสนุนการใช้อำนาจอยู่ที่ไป
มนุษย์ "...จำต้องชำระรักษาสังคมเพราะความจำเป็น เพราะความไม่เอื้อยงธรรมชาติ
และเพราะเป็นนิสัยสัตว์โลกอย่างเดียวกัน เพื่อความก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปจึงผู้คนที่
สถาปนาสังคมการเมืองเพื่อบริหารความยุติธรรม ซึ่งหากไม่มีเสียแล้วไซ้ ย่อมไม่อาจ
มีสันติภาพระหว่างกัน ทั้งไม่อาจมีความปลอดภัยและความสัมพันธ์ต่อกัน"⁶

ข. ทฤษฎีสัญชาตญาณ (Instinctive Theory) อริสโตเติล
(Aristotle) เชื่อว่ามนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะมีสัญชาตญาณ
ที่จะแสวงหาอำนาจและสิ่งสนองความต้องการต่าง ๆ ซึ่งไม่อาจจะหาได้ในที่อื่นนอกจาก
ภายในรัฐ รัฐเป็นเครื่องแสดงถึงจุดสูงสุดซึ่งคนในฐานะ เป็นสัตว์สังคมได้บรรลุถึง และถ้า
หากปราศจากรัฐเสียแล้ว ความเป็นมนุษย์ย่อมไร้ความหมาย เขากล่าวว่า " สิ่งที่สร้าง
มนุษย์ให้เป็นสัตว์โลกที่มีเหตุผล แตกต่างจากสัตว์เดรัจฉานอื่น ๆ คือความสามารถในการ
พูดและการสมาคมกับคนอื่น ๆ ดังนั้น ชีวิตภายในรัฐเท่านั้นที่สร้างให้มนุษย์มีฐานะสูง
กว่าสัตว์ป่า และมีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง "⁷

ค. ทฤษฎีสัญญา (Contract Theory) ในทฤษฎีของนักปรัชญาสมัย
ต่อมาเช่น ฌอน ล็อก (Thomas Hobbes) , จอห์น ล็อก (John Locke) และ
ฌอง ฌาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) ต่างสืบทอดแนวความคิดที่เล็ง
เห็นความจำเป็นของสังคมมนุษย์ โดย ฌอน ล็อก เชื่อว่ารัฐเกิดขึ้นเพราะต้องการความมั่นคง

⁶ เอ็ม เจ. ฮาร์มอนด์ , ความอึดทนทางการเมือง แปลโดย เสน่ห์ จามริก
(กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2522) , หน้า 397

⁷ Lawrence C. Wavlass, Gettell ' s History of Political
Thought (New York : Appleton - Century - Crofts Inc. , 1953) ,
pp. 63 - 64

ปลอดภัยในชีวิต มนุษย์สมัครใจเข้าร่วมสังคมเพื่อสร้างอำนาจรวม (Common Power) ขึ้นมาบังคับความประพฤติซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม⁸ ในขณะที่เดียวกัน ลોક เชื่อว่ารัฐเกิดขึ้นเพื่อที่จะแก้ไขความบกพร่องตามสภาวะธรรมชาติที่ไม่มีองค์กรบังคับความประพฤติ หรือตัดสินข้อขัดแย้งของมนุษย์อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่มั่นคงปลอดภัยของมนุษย์ และสภาวะสงคราม⁹ รัฐเกิดขึ้นเพื่อปฏิบัติตามอำนาจที่ปรองปรองร่วมกัน มอบให้ เพื่อพิทักษ์รักษาความมั่นคงปลอดภัยและสิทธิเสรีภาพของพวกเขา ส่วน รุสโซ เชื่อว่า สาเหตุที่มนุษย์มีความต้องการที่จะรวมกันเป็นสังคมนั้นเป็นเพราะมนุษย์ต้องการความสมบูรณ์ในชีวิตมากกว่าสิ่งอื่นใด และความสมบูรณ์ในธรรมชาติของ รุสโซ มนุษย์จะค้นพบได้แต่ในรัฐเท่านั้น และเมามนุษย์จะพบกับความไม่เสมอภาคทางการเมืองในรัฐ อันเนื่องมาจาก อภิสิทธิ์ เกียรติ และอำนาจ แต่มนุษย์จำเป็นต้องยอมรับสภาวะเช่นนั้นเพื่อความต้องการในความสมบูรณ์แห่งชีวิต¹⁰ ในการนี้มนุษย์ได้รวมกันจัดตั้งเจตจำนงทั่วไป (General Will) ขึ้นอันถือว่าเป็นความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง โดยยินยอมอยู่ภายใต้เจตจำนงทั่วไป และรัฐบาลจะต้องปกครองให้สอดคล้องกับเจตจำนงทั่วไปด้วย

8

M. Judd Harmon, Political Thought; From Plato to the Present. (New York: McGraw-Hill Inc, 1964), p.224

9

Curtis, op.cit., p. 339

10

สุขุม นวลสกุล, เฉลิมพล ประทีปะวณิช และสิริวิวัฒน์ สุภรณ์ไพบูลย์, ทฤษฎีการเมือง 2 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522), หน้า 50

จากแนวความคิดของเมธีพรหมดำ ๑ ย่อมเป็นสิ่งที่ยืนยันความเชื่อที่ว่ามนุษย์
ได้ปรารถนาที่จะสละเสรีภาพตามธรรมชาติเพื่อหันมาสู่เสรีภาพภายใต้กฎเกณฑ์ แต่เป็น
เพราะสภาพบางประการที่ทำให้มนุษย์จำต้องสละเสรีภาพตามธรรมชาติ โดยหันมายอม
รับภาวะเสรีภาพภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคมการเมืองนับแต่บัดนั้น อารยธรรมทางการ
ปกครองมีหลักฐานว่าได้แพร่ขยายจากตะวันออกเข้าไปในยุโรป และเจริญรุ่งเรืองใน
หมู่ชาวกรีกและชาวโรมัน ตลอดจนชนพเนจรเร่ร่อนซึ่งเขาไปตั้งรกรากในลุ่มน้ำ ไทกริส
(Tigris) และ ยูเฟรติส (Euphrates) ในราว 3,000 ปี ก่อนคริสตกาล
เมือง ๗ บริเวณลุ่มน้ำทั้งสองได้ขยายตัวไปสู่ชายฝั่งตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน
เช่น เกิดเมือง ยูการิท (Ugarit), บีมลอส (Byblos), ไทโร (Tyre)
ไซดอน (Sidon) และคนอสซอส (Knossos) ตามลำดับ¹¹

ต่อมาเมืองโคแพร์ขยายออกไปรอบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนแผ่ขยายไปทั่วเปอร์เซีย
และทางตอนเหนือของอินเดีย ส่วนในอียิปต์มีการปรากฏของเมืองน้อยกว่าบริเวณอื่น และ
ส่วนมากมีอายุไม่ยืนนานเท่าไรนัก

แนวความคิดในการจำกัดเสรีภาพของบุคคลโดยกฎหมายเริ่มปรากฏในประมวล-
กฎหมายฮัมมูราบี (Hammurabi; 2050 ก่อนคริสตกาล) อันถือเป็นแบบอย่างของระบบ
ประมวลกฎหมายในเวลาต่อมา กฎหมายนี้เกี่ยวข้องกับเรื่องครอบครัว การค้า สินเชื่อ
สัญญา การขนส่ง การธนาคารและการควบคุมความประพฤติของคนในเรื่องส่วนบุคคล

ยกตัวอย่างเช่น การประกอบการค้าถูกกำหนดให้ต้องได้รับอนุญาตจากฝ่ายปกครองเสียก่อน และแม้กระทั่งได้รับอนุญาตแล้วจะหากำไรจากลูกค้าเกินกว่าร้อยละ 20 ไม่ได้ นอกจากนี้ยังไม่มีกำหนดระยะเวลาของการเป็นทาสหนี้สินไว้อีกด้วย

2. แนวความคิดทางการเมืองสมัยกรีก

การรวมกันเป็นสังคมทำให้ต้องมีภารกิจตั้งสถาบันทางการเมืองและการปกครอง เพื่อพัฒนาระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและรัฐ จากสาเหตุนี้จึงเท่ากับเป็นการยอมรับโดยปริยายว่า การจำกัดเสรีภาพของบุคคลลงบางนาก็จะเป็นการชดเชยเหตุผล

แต่เดิมกรีกยุคต้นมีเพียงสถาบันครอบครัว เรียกว่า Clans หรือ Gens โดยให้ชายที่อายุมากที่สุดและเป็นผู้สืบสันดานของหัวหน้าเป็น Clan Chief Clans หรือ Gens เมื่อรวมกันเรียกว่า Phratries Phratries หลาย ๆ Phratries รวมกันเป็น Tribe และกลายมาเป็นรัฐ (City-State) ในที่สุด¹² หลักฐานทางประวัติศาสตร์สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมกรีกศตวรรษที่ 5 - 6 ก่อนคริสตกาล ยุคที่นครรัฐกรีกกำลังมีความเจริญถึงขีดสุดในอารยธรรมการเมือง นครรัฐเอเธนส์หนึ่งในนครรัฐกรีกได้รับการยกย่องว่าเป็นเจาตำรับแห่งประชาธิปไตย และหลักสิทธิเสรีภาพของบุคคลอันมีอาจหาญคดีใคร่เสมอได้ ความคิดเช่นนี้อาจมีข้อโต้แย้งจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกเหตุการณ์ของโสกราตีสเมธียุคแรก ถูกบังคับให้ดื่มยาพิษตายเพราะข้อหาว่าเป็นบุคคลนอกกรีก ทั้งนี้เป็นเพราะคำพูดของเขาที่โต้แย้งแนวทางของผู้ปกครองครั้งนั้น แต่หากวิเคราะห์แล้ว จะพบว่ามาตรการลงโทษดังกล่าวไม่ใช่ข้อโต้แย้งในความเชื่อเกี่ยวกับเสรีภาพบุคคลกรีกเลย ชาวกรีกยอมรับสภาพเช่นนั้นโดยเต็มใจ เพราะพวกเขาถือว่าเขา

เป็นส่วนหนึ่งของรัฐ และอำนาจรัฐก็เป็นอำนาจส่วนหนึ่งของพวกเขา การกระทำของรัฐ จึงถือว่าเป็นการกระทำของพวกเขาด้วย ชาวกรีกมีเสรีภาพภายใต้กฎหมายแห่งรัฐและ ไม่มีปัญหาขัดแย้งระหว่างเสรีภาพกับอำนาจของรัฐ เพราะอำนาจของรัฐได้รับการจัดตั้ง ขึ้นอย่างเป็นประชาธิปไตย ชาวกรีกไม่มีความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการแทรกแซงของอำนาจ รัฐในชีวิตประจำวันเลย เพราะชาวกรีกเชื่อว่าพวกเขาเป็นตัวแทนของอำนาจรัฐ จึง ยอมรับข้อบัญญัติของรัฐด้วยความรู้สึกเหมือนกับยอมรับระเบียบวินัยของตนเอง สาเหตุ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะสถาบันการปกครองเปิดโอกาสให้ราษฎรมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่าง ทั่วถึงกัน และพลเมืองส่วนใหญ่ก็พร้อมใจกันอุทิศเวลาวางทั้งหมดให้กับรัฐด้วย ชาว เอเธนส์มีมาตรฐานการวัดระดับการครองชีพโดยยึดถือจำนวนของการเข้าร่วมและผล งานในกิจกรรมสังคมการเมือง ชาวกรีกเรียกสภาพการไม่มีงานทำว่า "สโคเล" (Scholē) หรือเวลาวาง และเรียกชุกิจว่า "อัสโคเลีย" (ascholia) หรือไม่มีเวลาวาง พวกเขาชอบคำว่า "สโคเล" มากกว่าเพื่อที่จะได้มีเวลาอุทิศให้กับกิจกรรมการเมือง¹³

นครรัฐเอเธนส์มีอุดมการณ์แห่งความเสมอภาคโดยแท้จริง ถึงแม้ว่าเอเธนส์ จะแบ่งแยกพลเมืองออกเป็น 3 ชั้นชั้น คือ พลเมือง (Citizen) ชนต่างดาว (Metics) และทาส (Slaves) แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งสำคัญในชีวิตประจำวันเลย เพราะถึงอย่างไรชาวกรีกก็ยังคงมีเสรีภาพในคานต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เพียง แต่เสรีภาพในทางการเมืองเท่านั้นที่คงสงวนไว้ให้แก่ชาวกรีกที่เป็นพลเมือง (Citizen) ทาสของนครรัฐมีหน้าที่ปฏิบัติภารกิจแทนนายด้วยความมุ่งหมายที่จะให้นายได้มีเวลาวาง เพื่อ

003773

เข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และถ้าหากจะพิจารณาแล้วทั้งทาสและนายก็ไม่มีฝ่ายใดที่จะมีมาตรฐานการครองชีพสูงกว่ากัน¹⁴ ในทางตรงกันข้ามทาสของเอเธนส์ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายใหม่เสรีภาพอย่างกว้างขวางทั้งในการพูดและการปฏิบัติ โดยไม่มีนายคนใดที่จะลงโทษทาสของตนได้ถึงแก่ชีวิตได้ และการประทุษร้ายทาสโดยบุคคลที่ไม่ใช่ชายของทาสผู้นั้น อาจจะได้รับโทษตามกฎหมายอาญาด้วย นอกจากนี้เรื่องนี้แล้วรัฐธรรมนูญของเอเธนส์ยังได้วางมาตรการอย่างรัดกุมในการแก้ไขกฎหมาย โดยแบ่งแยกกฎหมายออกเป็น 2 ประเภท คือ โนมัว (nomo) ซึ่งเทียบได้กับรัฐธรรมนูญ และ เซฟิสมาคา (Psephismata) ซึ่งเทียบได้กับกฎหมายธรรมดา การเปลี่ยนแปลงกฎหมายโนมัวจะกระทำได้โดยได้รับอนุญาตจากองค์กรพิเศษที่เรียกว่า โนโมเทไต (Nomothetai) เสียก่อน กฎหมายโนมัวฉบับหนึ่ง ๆ ไม่สามารถขัดกับกฎหมายโนมัวฉบับก่อน ๆ โดยมีได้บัญญัติระบุให้ยกเลิกไว้โดยเฉพาะ และกฎหมายประเภทเซฟิสมาคาจะเป็นโมฆะ ถ้าขัดกับกฎหมายประเภทโนมัว นอกจากนี้ยังมีหลักห้ามการตรากฎหมายประเภทโนมัวให้มีผลแก่เฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นกรณีพิเศษ ยกเว้นแต่บางกรณี เช่น การเนรเทศ เป็นต้น¹⁵

ข้อพิสูจน์ถึงแนวความคิดทางประชาธิปไตยที่ให้สิทธิทางการเมืองตกอยู่กับทุกคนส่วนใหญ่ที่เป็นพลเมืองกรีก หรือแนวความคิดที่สนับสนุนให้พลเมืองทั้งหมดเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง จะพบได้จากบันทึกทางประวัติศาสตร์ ซึ่งรูปแบบการปกครองของกรีกถูกบรรยาย

14

George H. Sabine, A History of Political Theory, 3d.

(New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1961), p. 4

15

Francis D. Wormuth. The Origins of Modern Constitutionalism

(New York: Harper Row Publishers, Inc., 1949), pp. 6-10

โดยเมธีคุณนั้นอยู่มาก เพราะท่านเหล่านั้นเชื่อว่าพลเมืองทุกคนไม่มีคุณสมบัติที่ควรทำเทียมกันเสมอไป อาทิ โสกราตีส (Socrates) โจมที่ระบอบประชาธิปไตยของเอเธนส์ ที่ให้การปกครองนครรัฐตกอยู่แก่ชนส่วนใหญ่ปราศจากคุณธรรม และความยุติธรรมเพราะมนุษย์โดยธรรมชาติแล้วไม่ทัดเทียมกันในด้านความเฉลียวฉลาดและความสามารถในการปกครอง ส่วนเพลโตโจมที่ประชาธิปไตยของเอเธนส์ควายเหตุที่ว่าผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองนครรัฐสมควรจะเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาด และมีความสามารถไม่ใช่โดยวิธีให้คนส่วนใหญ่ทำหน้าที่ปกครองประเทศอย่างที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ทั้งนี้ เพลโต เสนอให้ใช้ระบอบการปกครองที่เรียกว่าระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐ เพราะเขาเชื่อว่าบุคคลที่ร่ำรวยคือผู้ที่มีความสามารถ และสมควรที่จะได้รับสิทธิเข้าร่วมทางการเมืองมากกว่าคนอื่น¹⁶

โดยสรุปแล้ว อาจกล่าวได้ว่าสังคมกรีกศตวรรษที่ 5 - 6 ก่อนคริสตกาล เป็นสังคมแห่งประชาธิปไตยในอุดมคติโดยแท้จริง ซึ่งอารยธรรมในสมัยต่อมาไม่อาจจะหวนกลับไปยึดถือแนวทางนั้นได้อีก สังคมเอเธนส์ได้รับการโจมตีจากเมธีการเมืองในข้อที่ว่าเปิดโอกาสให้พลเมืองเข้าร่วมในกิจกรรมการเมืองโดยไม่ได้อำนาจถึงคุณสมบัติและความสามารถของพลเมืองเลย แต่ถึงกระนั้น อารยธรรมของกรีกก็ยังคงเป็นอารยธรรมที่เพียบพร้อมด้วยแนวคิดแบบประชาธิปไตยโดยแท้ พลเมืองทุกคนถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของตัวเขา เขาจึงได้ใช้เวลาทั้งหมดให้แก่งานการเมือง ดังที่ นายเคซชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์ กล่าวไว้ว่า "ชาวกรีกเห็นว่าการเป็นพลเมืองไม่ใช่ทรัพย์สิน (Possession) ที่ใครจะถือเอาได้คนเดียวเป็นสมบัติ แต่เป็นสิ่งที่ต้องยอมให้พลเมืองคนอื่นใช้ร่วมกับคนเสมือนคนในเครือญาติหรือครอบครัวเดียวกัน กรีกไม่ต้องการที่จะพิทักษ์คุ้มครองสิทธิของบุคคลมากนัก แต่เป็นการรับรองสิทธิที่มนุษย์มีอยู่แล้วมากกว่า"¹⁷

16

Harmon, op. cit., p. 48

17

เคซชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, ทฤษฎีการเมืองและสังคม (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สังคมศาสตร์, 2506), หน้า 4

3. แนวความคิดทางการเมืองหลังยุคกรีก

เมื่ออารยธรรมกรีกสิ้นสุดลงจักรวรรดิทหาร (Military Empire) เป็นรูปแบบการปกครองที่เข้ามาแทนที่ การปกครองแบบนครรัฐ หลักการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไม่อาจนำมาใช้ได้สำหรับจักรวรรดิอันกว้างใหญ่และขาดความใกล้ชิดเป็นส่วนตัว ปรัชญาในขณะนั้นหันไปยุ่งเกี่ยวกับวิธีการที่จะทำให้บุคคลสามารถประกันความสุขของตนเองมากกว่าการเกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณะ แนวคิดและคติทางการเมืองของพวกเขาโรมันที่เข้ามาแทนที่จึงเท่ากับสอนให้คนหันหลังให้กับรัฐ ฝ่ายปกครองเองก็มีคึดถือในหลักการของประชาธิปไตยอีกต่อไป ตรงกันข้ามความเข้มงวดในวินัยแบบทหารทำให้ชาวโรมันถูกปกครองโดยระเบียบวินัยที่เคร่งครัดคนต้องเคารพกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง สำนักทางความคิดที่เด่น ๆ ในยุคนั้น เช่น เอพิคิวเรียน (Epicureanism) มุ่งที่จะชี้ให้เห็นว่าการยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องหลงผิด พวกเขาเริ่มต่อต้านสถาบันการปกครองอย่างเช่นที่ไม่เคยมีมาในยุคกรีก ปรัชญาซินิกส์ (Cynics) เป็นอีกแนวความคิดหนึ่งที่ต่อต้านสถาบันกฎหมายและการปกครองยุคนี้อย่างมาก แนวคิดยุคนี้สอนให้คนยึดถือคุณธรรมประจำตัวเป็นที่ตั้งและให้กำจัดสถานะของผู้อื่น หนีจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับรัฐออกไปเสีย¹⁸ ยิ่งไปกว่านั้น อารยธรรมโรมันเองก็มีได้เพิ่มพูนแนวความคิดทางการเมืองดังเช่นอารยธรรมกรีก อารยธรรมโรมันให้ความก้าวหน้าแต่ในด้านกฎหมายและการบริหารบ้านเมือง หลักกฎหมายโรมันวางหลักให้รัฐบาลเคารพกฎหมาย เสรีภาพ และเกียรติภูมิของมนุษย์ แต่ผลที่ได้รับกลับปรากฏว่าพลเมืองและสถาบันทางการเมืองถูกทอดทิ้งกันออกไปทุกที มนุษย์เริ่มโจมตีฝ่ายปกครองและเรียกร้องความยุติธรรมทาง ๆ ที่พวกเขาควรมีควรถูกได้ เพราะพวกเขามีได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐอีกต่อไปแล้ว

18. Sabine, op. cit., p. 137

19. ibid., p. 171

คริสต์ศตวรรษที่ 6 ชาวเยอรมันได้เข้ายึดครองยุโรปแต่ก็มีได้มีการยกเลิก
ระบบกฎหมายดั้งเดิมของชาวโรมันแต่อย่างใด กฎหมายที่ใช้กันอยู่ในขณะนั้นจึงมี 3 ลักษณะ
คือ กฎหมายประเพณีที่ติดมากับพวกเยอรมัน กฎหมายโรมัน และกฎหมายที่ได้ออกทำขึ้น
ใหม่ แต่ในทางปฏิบัติแล้วกฎหมายของเผ่าใดก็ยังคงให้เป็นหลักประจำเผ่าผู้นั้นอยู่ อย่างไรก็ตาม
ก็ตามสิ่งหนึ่งที่ชนชาวเยอรมันนำมาให้ชาวพื้นเมืองได้แก่ ลักษณะทางปัจเจกชนนิยม
(Individualism) พวกเยอรมันมีลักษณะทางปัจเจกชนนิยมมากกว่า และให้ความสำคัญ
แก่เสรีภาพส่วนบุคคลมากกว่าพวกโรมัน จุดมุ่งหมายทางการปกครองมิได้มุ่งต่อ
ระเบียบวินัยที่เคร่งครัดแบบรัฐทหารอีกต่อไป การปกครองของพวกเยอรมันจึงมีส่วน
ช่วยให้ยุโรปหันกลับไปดำเนินตามแนวกรีกและช่วยเสริมสร้างลักษณะทางปัจเจกชนนิยม
ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 และ 19 ออุมาก

ลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่งอันเป็นผลมาจากอารยธรรมของพวกเยอรมัน คือ
ระบอบฟิวดัลลิสม์ สมัยฟิวดัลลิสม์ กษัตริย์ของยุโรปมิได้อำนาจยิ่งใหญ่เท่ากับในสมัย
ต่อมา ทั้งนี้เพราะจะมีพวกขุนนาง เจ้าของที่ดินคอยถ่วงดุลกษัตริย์อยู่ ในทางตรง
กันข้ามกษัตริย์พยายามที่จะรวมอำนาจและกดพวกขุนนางหรือเจ้าของที่ดินให้อยู่ภายใต้
อิทธิพล ขณะเดียวกันที่พวกเจ้าของที่ดิน (feudal lords) ก็พยายามที่จะเป็นกษัตริย์
และขู่ตีบุคคลทั่วไป นอกจากนี้สภาวะบ้านเมืองในสมัยนั้นยังทำให้ฝ่ายศาสนามีอิทธิพล
และอำนาจครอบงอมกษัตริย์ผู้มีในนอัยอีกด้วย ระบอบศักดินาโครงสร้างของสังคม จะ
ประกอบด้วยเจ้าของที่ดิน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากพวกอัศวิน
(Knights) และฝ่ายศาสนา ระบอบศักดินาก่อให้เกิดสภาพ "ชาวนาทิดที่ดิน"
อันมีลักษณะที่จะอพยพเคลื่อนย้ายหรือเปลี่ยนอาชีพเองไม่ได้ ในทางตรงกันข้ามกลับ
ต้องรับการระเสียดภาษีอากรโดยได้รับประโยชน์ตอบแทนบางประการจากพวกเจ้าของที่ดิน
ฐานะทางสังคมถูกกำหนดโดยกำเนิด เช่น เกิดมาเป็นชาวนาแล้วจะเปลี่ยนไปเป็นอัศวิน
มิได้ ครั้นถึงศตวรรษที่ 11 เป็นต้นมา สงครามครูเสดระหว่างฝ่ายคริสต์กับ

อิสลามได้มีส่วนช่วยเกื้อหนุนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในยุโรปเป็นอย่างมาก กษัตริย์ก็ยังมีอำนาจขึ้น เพราะศาสนาเสื่อมโทรมลง และทุกฝ่ายต่างก็ตระหนักว่ากษัตริย์คงจะเป็นสิ่งเดียวที่จะประคับประคองให้ประเทศชาติอยู่รอดได้²¹ กษัตริย์ได้รวมอำนาจซึ่งแตกอน เคยใช้ร่วมกับฝ่ายศาสนาและรัฐสภาตลอดจนบรรดาขุนนางทั้งหลาย กษัตริย์เข้าควบคุมนครและวิครอนพวกขุนนางในระบบพิวคัลลิสซึมและใช้เงินสร้างอำนาจของชนชั้นกลางซึ่งสนับสนุนความมักใหญ่ของกษัตริย์²² สิ่งนี้เป็นอุปสรรคอันใหญ่หลวงที่ขัดขวางวิวัฒนาการแห่งเสรีภาพของบุคคลเพราะในทางพฤตินัย ประชาชนไม่อาจจะมีเสรีภาพในทางที่ขัดแย้งกับพระประสงค์ของกษัตริย์ได้เลย ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ถือว่ารัฐเป็นของกษัตริย์แต่เพียงคนเดียว และอำนาจอธิปไตยก็ยอมเป็นของกษัตริย์โดยตรงด้วย กษัตริย์เท่านั้นเป็นผู้ใช้อำนาจตั้งกล่าว และสามารถที่จะถ่ายถอดอำนาจนี้ให้แก่ผู้รับราชสมบัติต่อไปได้ กฎหมายต่าง ๆ ยอมเป็นไปตามพระราชประสงค์ และไม่มีอำนาจอันใดที่จะเห็นอกว่า ไม่มีแม้แต่การอุทธรณ์²³

ตัวอย่างในเรื่องนี้อาจดูได้จากศาลสตาร์แชมเบอร์(The Court of Star Chamber) ที่จัดตั้งขึ้นโดยพระเจ้าเฮนรีที่ 7 แห่งอังกฤษ และถือว่าศาลนี้เป็นเครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพยิ่งของกษัตริย์อังกฤษในสมัยนั้น นัยว่าพระเจ้าเฮนรีที่ 7 ทรงจัดตั้งขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการปราบปรามฝ่ายตรงกันข้ามโดยเฉพาะ เป็นศาลที่มิใช่เขตอำนาจกว้างขวาง

²¹ สมบูรณ์ ธรรมครองอาคม, ประวัติศาสตร์อารยธรรมโลก 2 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516), หน้า 67

²² Sabine, op. cit., p. 333

²³ Ferrel Heady, Public Administration: A Comparative Perspective (N.J.: Prentice-Hall, Inc., 1966), p. 35

มาก โดยเฉพาะคดีประเภท misdemeanour เช่น การจลาจล อั้งยี่ หนี้นประมาท เบิกความเท็จ ของโจร ใ่วิธีพิจารณาโดยไม่มีคณะลูกขุนและบางครั้งใช้วิธีทรมานเพื่อให้รับสารภาพ นอกจากศาลสตาร์แชมเบอร์แล้วเราอาจพิจารณาถึง "The Act Of Supremacy; 1534" ซึ่งออกในสมัยพระเจ้าเฮนรี่ที่ 8 ค่ายเหตุที่พระองค์ทรงมีความขัดแย้งกับฝ่ายศาสนาจึงมีพระประสงค์จะเพิ่มอำนาจให้เหนือสันตปาปาขึ้นไปอีก 24

อย่างไรก็ตามมิใช่ชาวอังกฤษจะเพิกเฉยต่อภาวะการณเช่นนั้น รัฐสภาอังกฤษได้ดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อที่จะคัดถอนพระราชอำนาจอันล้นพนของกษัตริย์อังกฤษ และปัจจัยสำคัญซึ่งมีส่วนช่วยกระตุ้นความสำนึกของชาวอังกฤษก็คือปราชญ์ในยุค Enlightenment ซึ่งไคแก ซอมส์ ฮอบส์ และจอห์น ล็อก ทานทั้งสองยอมรับในศักดิ์ศรีของการมีสภาพเป็นมนุษย์ และยกย่องในเสรีภาพ ความเสมอภาค ฮอบส์ แมวจะเป็นเมธีที่สนับสนุนอำนาจของฝ่ายปกครองหรือกษัตริย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสังคม แต่เขาก็ต่อต้านลัทธิเทวสิทธิ์ของกษัตริย์อย่างมาก ส่วน ล็อก สนับสนุนให้ประชาชนปฏิวัติถอดถอนรัฐบาลได้หากรัฐบาลใช้อำนาจฉ้อฉลประสงค์ หรือเจตนารมย์ของประชาชน 25

ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 อังกฤษมีกลุ่มทางการเมืองที่เรียกว่า กลุ่มเลเวลเลอร์ (Levellers) อันประกอบด้วยชนชั้นกลางเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีจุดประสงค์ในการต้องการให้รัฐบาลอยู่ภายใต้การควบคุมของประชาชน ไคส่งเอกสารฉบับหนึ่งเรียกว่า "An Agreement Of The People" เรียกร้องให้มีระบบการเลือกตั้งสภาผู้แทน ที่เป็นธรรมกว่าเดิมและมีให้รัฐสภาเข้าแทรกแซงเสรีภาพในการนับถือศาสนา

24

สมบูรณ์ ธรรมครองอาตม์, ประวัติศาสตร์อารยธรรมโลก 2, หน้า 171

25

Harmon, op. cit., p. 251

จอห์น ลินเบิร์น (John Linlburne; 1614-1657) ผู้นำกลุ่ม
 เลเวลเลอร์ โค้กลาวไว้ในเรื่อง "The Free Man's Freedom Vindicated" ประนาม
 การใช้อำนาจโดยมิชอบทั้งฝ่ายศาสนาและฝ่ายปกครอง

เจมส์ แฮริงตัน (James Harrington; 1611 - 1677) เจ้าของทฤษฎี
 รีพับลิกัน (republicanism) โค้แต่งหนังสือโอเชียนา (Oceana) เรียกร้องให้
 มีเสรีภาพในทางศาสนา แต่อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีของเขาได้ลบล้างปรากฏผลในสหรัฐฯ
 มากกว่าในอังกฤษ ซึ่งปรากฏต่อมาว่ารัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาได้อาศัยหลักคิดเกี่ยว
 กับเสรีภาพทางศาสนาจากแฮริงตัน²⁶

ในปี ค.ศ. 1649 ได้เกิดเหตุการณ์ประหารพระเจ้าชาร์ลที่ 1 ของอังกฤษ
 ซึ่งเท่ากับว่าชาวอังกฤษได้ปฏิเสธลัทธิเทวสิทธิ์ที่ครั้งหนึ่งได้เคยมีความหมายอยู่มาก
 อังกฤษได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่ปูทางให้แก่เสรีภาพเป็นประเทศแรกในโลกเมื่อได้ออก
 กฎหมายว่าด้วยสิทธิของปวงชน (The Petition of Right, 1628), พระราชบัญญัติ
 ฮาเบียส คอพัส (The Habeas Corpus Act, 1679), พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิและ
 เสรีภาพของพลเมือง (The Bill of Rights, 1689) และกฎมนเฑียรบาลว่าด้วย
 การสืบสันตติวงศ์ (The Act of Settlement, 1701) อันเปรียบได้กับ
 รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรที่รับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอังกฤษ และนอกจาก
 นี้วิวัฒนาการในประเทศอังกฤษได้เป็นปัจจัยสำคัญสิ่งหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลง
 ในฝรั่งเศสยุคต่อมา

เมื่อย้อนมาพิจารณาถึงประเทศฝรั่งเศสบ้าง จะพบว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในฝรั่งเศสลดค่าลงไปกว่าอังกฤษยิ่งนัก กษัตริย์ของฝรั่งเศสมีพระราชอำนาจยิ่งใหญ่กว่ากษัตริย์อังกฤษมาก ทั้งนี้เพราะ ประการแรก จากสภาพที่ฝรั่งเศสถูกแวดล้อมไปด้วยศัตรู เป็นสิ่งที่สนับสนุนบารมีของกษัตริย์ และประการที่สอง ฝรั่งเศสในยุคนั้นไม่มีรัฐสภาอีกทั้งไม่มีการชิงความเป็นใหญ่ระหว่างกษัตริย์กับฝ่ายศาสนา ในสถานการณ์เช่นนี้ทำให้ทฤษฎีทิวสิทธิ (Divine Right Theory) ของฝรั่งเศสก้าวไปไกลกว่าอังกฤษมาก ทฤษฎีทิวสิทธิของฝรั่งเศสมองรัฐในแง่ที่ถูกสร้างขึ้นโดยพระผู้เป็นเจ้าและกษัตริย์คือตัวแทนของพระผู้เป็นเจ้าซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่ให้มาปกครองประชาชน ปีแยร์ เดอ เบลลอย (Pierre de Belloy) จากผลงานเรื่อง "เหตุผลอ้างของคาทอลิก" (Apologie Catholique) และ "วาททิวสิทธิอำนาจของกษัตริย์" (De l'autorite' du roi) ที่พิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1585 และ 1587 อ้างว่ากษัตริย์ได้รับหน้าที่ของตนมาจากพระผู้เป็นเจ้าจึงไม่อาจถูกถอดถอนได้โดยตัวแทนของมนุษย์ ไมว่าจะเป็นประชาชนหรือสันตปาปา และอำนาจของกษัตริย์ไม่อาจถูกจำกัดเสียได้เลย เขาเชื่อว่าหนทางที่จะทำให้เกิดสันติภาพได้จะต้องยอมรับความจริงทางศาสนาที่แท้ การพรูรับาทกษัตริย์ และกษัตริย์จะต้องเคารพต่อพระผู้เป็นเจ้าอีกทีหนึ่ง แต่กษัตริย์จะไม่ต้องรับผิดชอบต่อประชาชนเลย

ของ โบแดง (Jean Bodin; 1530 - 1596) นักกฎหมายถดุมโพลิติกส์ (Politiques) เป็นอีกผู้หนึ่งที่สนับสนุนลัทธิทิวสิทธิด้วยความเชื่อว่า สันติภาพจะมีได้ก็ต่อเมื่อมีการรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองและเพิ่มอำนาจให้แก่กษัตริย์เท่านั้น แนวความคิดข้างต้นได้ฝังรากลึกกลงไปในฝรั่งเศสยุคนี้อย่างสิ้นเชิง ฝรั่งเศสในสมัยหลุยส์ที่ 14 ถึงหลุยส์ที่ 16 ถูกปกครองแบบทิวสิทธิเบ็ดเสร็จ (Divine Right Absolutism) หลุยส์ที่ 14 ทรงเชื่อว่าผู้ใดที่ทรงรับสั่งของพระองค์จะได้อำนาจเป็นผู้ชี้ขาดวิธีสร้างโลกของพระเจ้า และถึงกับรับสั่งว่า "แผ่นดินคือตัวข้า" (L'état c'est moi)²⁷

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อชาวฝรั่งเศสและเร้าให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน ค.ศ. 1789 นั้น นอกจากจะไดแก การเปลี่ยนแปลงในอังกฤษ สหรัฐอเมริกาแล้ว ผลงานของนักปรัชญาที่โคแปงแพร่ออกสู่ประชาชน เรียกร่องให้ทั้ทวงสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคในยุคนั้นยัง เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกของประชาชนผู้มีโชนอย ฝรั่งเศสมิใช่จะมีเพียง มองเตสกีเออ และรูสโซ เพียง 2 ท่านเท่านั้นที่ต่อต้านอำนาจกษัตริย์ฝรั่งเศส แนวความคิดของปราชญ์อังกฤษ เช่น ลอค และนิวตัน ได้มีอิทธิพลในสังคมฝรั่งเศสอย่างมาก ทฤษฎีของนิวตันอธิบายถึงกฎธรรมชาติสำหรับโลกวัตถุซึ่งเชื่อว่าความสัมพันธ์ของมนุษย์ก็เป็นไปเช่นเดียวกับความเป็นไปของโลกวัตถุ ซึ่งมนุษย์อาจพบและทำความเข้าใจได้โดยอาศัยเหตุผล นอกจากนี้ยังมี วอลแตร์ (Voltaire) เมธีฝรั่งเศสผู้เดินทางไปอังกฤษและโคศึกษาผลงานของ ลอค และนิวตัน จนกระทั่งนำแนวคิดกลับมาเขียนโจมตีสถาบันต่าง ๆ ของฝรั่งเศสในขณะนั้นโดยเฉพาะสถาบันศาสนา ฟรานซิส โฮมอ (Francis Hotman; 1524-1590) และผลงานของเขาเรื่อง Franco-Gallia ออกตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1573 โคแย้งอำนาจกึ่งชาคของกษัตริย์และโคเรียกร้องให้ประชาชนสำนึกว่า อำนาจสูงสุดแท้จริงเป็นของประชาชน ประชาชนมีอำนาจถอดถอนกษัตริย์ได้²⁸

ธีโอดอร์ เบซา (Theodore Beza, 1519 - 1605) สนับสนุนให้คนเคารพกฎพระผู้เป็นเจามากกว่ากษัตริย์ที่ไม่ดี และประชาชนยอมมีสิทธิต่อต้านกษัตริย์ที่ไม่ดีได้ เพราะกฎแห่งพระผู้เป็นเจายอมอยู่เหนืออำนาจทางโลก²⁹

²⁸ Sabine, op. cit., p. 376

²⁹ Thomas I. Cook, History of Political Philosophy from Plato to Burke (N.J.:Prentice-Hall, Inc., 1936), pp. 353-354

นอกจากนี้บทความเรื่อง "หลักป้องกันเสรีภาพจากทรราชย์" (Vindiciae Contra Tyrannos—A Defense of Liberty against Tyrants) ในปี ค.ศ. 1579

ภายใต้ชื่อนามปากกาว่า "สตีเฟน จูนิอุส บรูทัส" (Stephen Junius Brutus) ยังเรียกร้องความสนใจจากชาวฝรั่งเศสใต้อาณาธิปไตย บทความนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจที่คนในบังคับจะต่อต้านผู้ปกครองโดยมีประเด็นเกี่ยวข้องกับปัญหาธรรม 4 ประการคือ

1. คนในบังคับจำต้องเคารพเจ้าผู้ครองซึ่งบัญญัติสิ่งซึ่งขัดต่อพระผู้เป็นเจ้า คายหรือไม่
2. หากจะต่อต้านเจ้าผู้ครองในกรณีนี้จะถูกต้องหรือไม่
3. สมควรหรือไม่ที่จะต่อต้านเจ้าผู้ครองที่กำลังบั่นทอนทำลายรัฐ และ
4. บรรดาเจ้าผู้ครองควรหรือไม่ที่จะให้ความช่วยเหลือแก่คนในบังคับของรัฐอื่น ๆ

สาระสำคัญของบทความนี้ต่อสภาพสังคมฝรั่งเศสยุคหนึ่งมีอยู่ที่ปัญหาที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคนในบังคับกับผู้ปกครองขึ้นอยู่กับรากฐานอะไร และทำไมคนในสังคมจำต้องเชื่อฟังผู้ปกครอง ผู้ปกครองมีพันธะอะไรกับคนในบังคับหรือไม่ และคนในบังคับจะขัดขืนต่อผู้ปกครองได้หรือไม่ ซึ่งโดยสรุปแล้วบทความนี้มุ่งที่จะชี้ให้เห็นว่ากษัตริย์จะต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชนและระหว่างสถานะของกษัตริย์กับประชาชน ประชาชนย่อมมีความสำคัญกว่า กษัตริย์เป็นเพียงตัวแทนบริหารของประชาชนและอยู่ภายใต้กฎหมาย ไม่ใช่อยู่เหนือกฎหมาย ประชาชนมีสิทธิปฏิวัติถอดถอนผู้ปกครองได้ 30

ฮวน เด มาเรียนา (Juan de Mariana; 1536-1623) เป็นอีกผู้หนึ่งที่ต่อต้านลัทธิเทวสิทธิ์อย่างแข็งขัน เขากล่าวว่ากษัตริย์จะต้องปกครองด้วยความยินยอมของประชาชนและอาจถูกต่อต้านและสังหารได้หากปกครองอย่างกตัญญูประชาชน เขาสนับสนุนให้สถาบันกษัตริย์อยู่ภายใต้การควบคุมของสันตปาปาและฐานันดรต่าง ๆ แทนที่จะมีอำนาจเด็ดขาดอย่างที่เป็นอย่างอยู่ หลักความคิดเกี่ยวกับสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) ได้เป็นที่นิยมกันอย่างยิ่งในสมัยนั้น หลักการดังกล่าวได้ถูกนำมาแก้ไขและปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นในสมัยของ ฮอบส์ และ ล็อก เขาทั้งสองยืนยันถึงสิทธิของบุคคลอันไม่อาจแทรกแซงได้ สิทธิตามธรรมชาติมีอิทธิพลครอบคลุมอยู่ทั่วยุโรป ในช่วงศตวรรษที่ 17 (ประเทศอังกฤษ) และศตวรรษที่ 18 (ฝรั่งเศสและอเมริกา) ทฤษฎีนี้ได้ถูกยกขึ้นอ้างเป็นรากฐานของการเรียกร้องให้มีการปฏิรูป และในที่สุดเป็นการปฏิวัติ

ศาสตราจารย์ เซโยน³¹ ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อแตกต่างระหว่างความเปลี่ยนแปลงในอังกฤษกับฝรั่งเศสว่า ในอังกฤษนั้นการเปลี่ยนแปลงยังคงมีลักษณะคงเหลือของดั้งเดิมไว้ ทั้งนี้เพราะอังกฤษมิได้เลยเถิดไปจนกระทั่งถึงขั้นฝรั่งเศส ประเพณีประชาธิปไตยดั้งเดิมของอังกฤษยังคงเป็นที่นิยมใช้กันอยู่ แม้ว่าจะได้มีการปฏิรูปการปกครองกันแล้ว แต่สำหรับฝรั่งเศสนั้น ศาสตราจารย์เซโยน เปรียบเสมือนการปลูกพืชชนิดใหม่ขึ้นมา ทั้งนี้เพราะระบอบการปกครองของฝรั่งเศสก่อนการเปลี่ยนแปลงนั้นมิได้มีร่องรอยของประชาธิปไตยหลงเหลืออยู่อีกแล้ว หนทางที่จะกระทำได้อีกมีอยู่เพียงหนทางเดียว คือ ถอนรากระบอบเก่าออกไปเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในด้านการคุ้มครองเสรีภาพและได้ถูกใช้เป็นแบบฉบับสำหรับรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ รวมถึงเป็นแหล่งอ้างอิงถึงของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสแทบจะทุกฉบับ ก็คือ ปฏิญญาสิทธิของบุคคลและพลเมือง (Declaration

of the Rights of Man and Citizen) อันเป็นผลมาจากการ
ปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 ปฏิญญานี้ได้ประกาศรับรองไว้อย่างชัดเจนถึงเสรีภาพ
ในการพูด การพิมพ์ และในการนับถือศาสนา และหลักความเสมอภาค ปฏิญญานี้
นี้ประกาศว่า "บุคคลเมื่อเกิดมาแล้วต้องมีสิทธิเท่าเทียมกันหมด" อันถือว่าเป็นปัจจัย
ที่กำหนดเจตนารมณ์ในการวางรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสอยู่ทุกยุคทุกสมัยต่อมา ปฏิญา
สิทธิของบุคคลและพลเมืองถือว่าเป็นปฏิญญาฉบับคลาสสิกฉบับแรกของโลกที่ได้ให้การ
รับรองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนพลเมือง และสิ่งที่จะต้องกล่าวไว้ ณ ที่นี่ยังคือ การ
ต่อสู้ของชาวอังกฤษและฝรั่งเศสในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นผลให้ประเทศทั้งสอง
ได้เป็นต้นแบบของแนวความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพในปัจจุบัน เหตุการณ์นี้ประสมกับการ
ก่อนรับความช่วยเหลือจากพวกเสรีนิยมในประเทศอื่น ๆ การเมืองในอเมริกาและ
อังกฤษได้รับอิทธิพลอย่างลึกซึ้งจากการปฏิวัติฝรั่งเศส และพวกเขาได้ยกย่องการ
ปฏิวัติฝรั่งเศสว่าเป็นการเรียนรู้ที่พิเศษจากพวกเขา ในบรรดาคำยกย่องเหล่านี้มี
ผลงานเรื่อง "จินตนาการเกี่ยวกับปฏิวัติฝรั่งเศส" (Reflections on the Revo-
lution in France) ของ เอ็ดมันด์ เบอร์ก ได้แสดงทรรศนะที่ชื่นชมกับความ
พยายามในการปฏิวัติฝรั่งเศส ยิ่งไปกว่านั้น เหตุการณ์ของการปฏิวัติอุตสาหกรรมใน
ศตวรรษที่ 19 ต่อมา ได้ก่อให้เกิดความสำนึกทางการเมืองยิ่งขึ้น สิทธิเสรีธุรกิจ
แบบเสรีนิยมได้กระตุ้นให้เกิดความต้องการในประชาธิปไตย ตรงกันข้ามระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ได้ถูกมองว่าเป็นการปกครองแบบกดขี่ยิ่งขึ้น

เดอ ทอคเกอวิลล์ (De Tocqueville) นักคิดชาวฝรั่งเศสรุ่นต่อมา
ได้เสนอความคิดถึงความเป็นไปได้แห่งความสำเร็จในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
ทอคเกอวิลล์เสนอเงื่อนไขว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จ
ได้จะต้องรักษาอำนาจอิสระขององค์กรต่าง ๆ ไว้ไม่ให้อยู่ที่อิทธิพลของรัฐบาล และ

ประชาชนเองก็จะต้องยึดมั่นในความเห็นร่วมกันในคุณค่าหรือกติกาของประชาธิปไตย เช่น การเคารพสิทธิของบุคคลอื่น ความเสมอภาคหรือการแข่งขันอย่างยุติธรรม 32

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความหมายของเสรีภาพ

1. เสรีภาพในทฤษฎีชาวกรีกดั้งเดิม

ชาวกรีกโบราณรู้จักเสรีภาพในความหมายของเสรีภาพที่ปัจจุบันเรียกว่า "เสรีภาพในการเคลื่อนย้าย" (Freedom of Movement) ชาวกรีกชื่อ "Epictetus" เรียก "เสรีภาพ" ว่า "eleutheria" ซึ่งนักคิดในสมัยต่อมาเชื่อกันว่า รากศัพท์ดังกล่าว หมายถึง "to go where one wills"¹

สาเหตุที่ชาวกรีกเข้าใจ "เสรีภาพ" ว่าหมายถึงความมีอิสระในการเคลื่อนย้ายนั้นเนื่องมาจาก บุคคลกรีกมีประชาชนที่ตกอยู่ในสภาพที่เป็นทาสจำนวนมาก ความรู้สึกอันคับแค้นของประชาชนที่ตกเป็นทาส คืออิสรภาพในการเคลื่อนย้าย เดินทางโดยปราศจากการควบคุมใด ๆ ทั้งสิ้น ชาวกรีกจึงมักจะเข้าใจ "เสรีภาพ" ในลักษณะของการเคลื่อนย้ายโดยอิสระ² ต่อมาความหมายนี้เปลี่ยนไปแต่ยังไม่ถึงแก่ขีดสุดคือ จาก "to go where one wills" เป็น "to do what one wills"

2. เสรีภาพในทฤษฎีของเมธีฝ่ายเสรีนิยม

ก. ทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes; 1588 - 1679) นักปรัชญาชาวอังกฤษเสนอ ให้เสรีภาพอยู่ภายใต้กฎหมายเพื่อให้เกิดสันติภาพขึ้นในโลก และเขาขอมิให้

¹ Cranston, op. cit., p. 31

² *ibid.*

รัฐมีอำนาจลงโทษต่อการกระทำ หรือการเสนอความคิดใดที่ขัดต่อการชำรงรักษาสันติภาพ เสรีภาพในทรศนะของ ฮอบส์อยู่เคียงคู่กับความกลัว (fear) และความจำเป็น ความกลัวก็คือกลัวว่าผู้อื่นจะไขเสรีภาพเป็นที่เสียหายแก่ตน และความจำเป็นก็คือจำเป็นที่จะต้องจำกัดเสรีภาพ เพราะความกลัวว่าคนอื่นจะไขเสรีภาพให้เป็นที่เสียหายแก่ตน³ ฮอบส์วิจารณ์เสรีภาพอันปราศจากกฎหมายว่า

"ในสภาวะเช่นนั้น จะไม่มีที่สำหรับวิสาหกิจเพราะคนที่ไต่ไม่แน่นอน และแล้วก็จะไม่มีวัฒนธรรมของโลก ไม่มีทั้งการเดินเรือและการใช้สิ่งอุปโภคบริโภคที่อาจนำเขาโดยทางทะเล ไม่มีสิ่งก่อสร้างอันให้ความสะดวกสบาย ไม่มีเครื่องมือเคล็ดอุบายสิ่งต่าง ๆ ที่ของอาศัยกำลังมาก ๆ ไม่มีวิชาความรู้ ไม่มี... และที่ร้ายที่สุดก็คือ ความกลัวอันไม่หยุดยั้ง และอันตรายของการตายอย่างทารุณและชีวิตของคนจะโดดเดี่ยว แรมแค้น ทุกขยาก เขียมโหดและสั้น"⁴

ในทรศนะของ ฮอบส์ เขาสนใจในความปลอดภัยของสังคมมากกว่าเสรีภาพของบุคคลจึงเสนอให้รัฐเข้าแทรกแซงในเสรีภาพของบุคคล และเขาเชื่อว่าประชาชนจะมีเสรีภาพในการกระทำใด ๆ ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นมีสิ่งที่จะต้องห้ามโดยรัฐเท่านั้น

ช. จอห์น ล็อก (John Locke; 1632 - 1660) นักปรัชญาชาวอังกฤษอีกผู้หนึ่งที่เชื่อว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่ชอบเขตภายใต้กฎหมาย เขากล่าวสนับสนุนให้รัฐให้ความคุ้มครองแก่สิ่งที่เขาเรียกว่า "ทรัพย์สิน" (Property) "ทรัพย์สิน" ในทรศนะของ ล็อกคือสิทธิต่อการมีชีวิต กรรมสิทธิในที่ดิน และเสรีภาพชนิดอื่น ๆ

³ Curtis, op. cit., p. 304

⁴ เอ็ม. เจ. ฮาร์มอน, ความคิดทางการเมือง แปลโดย -เสด็จ -จามริก , หน้า 278 - 279

สิ่งที่สนับสนุนความเชื่อในทฤษฎีข้างต้นนั้น ล็อคเสนอให้ประชาชนใช้ทรัพย์สินดังกล่าว โดยหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับสิทธิของบุคคลอื่น และจะก่อให้เกิดสอดคล้องกับความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมด้วย และเพื่อจูงใจประสงค่อนั้นเขาเสนอให้ใช้มาตรการทางกฎหมาย ล็อคเชื่อว่ากฎหมายมีใช้สิ่งที่มีกรอบเสรีภาพของมนุษย์ หากแต่เป็นสิ่งที่ทำให้เสรีภาพของมนุษย์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ ล็อคเสนอให้รัฐเข้าควบคุมมิให้บุคคลละเมิดทรัพย์สินซึ่งเกิดจากแรงงานของตนจนเกินสมควร อันเป็นผลให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น อาทิ กรรมสิทธิ์ในที่ดิน ล็อคเสนอให้คนมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้เท่าจำนวนที่จะใช้ประโยชน์จากส่วนของตน ส่วนที่เหลือควรจะเป็นของผู้อื่น ⁵

ค. มองเตสกีเออ (Montesquieu; 1689 - 1755) ในทฤษฎีของนักกฎหมายชาวฝรั่งเศสอีกผู้หนึ่งที่สนับสนุนเสรีภาพภายใต้กฎหมาย เขาเชื่อว่าเสรีภาพในการกระทำสิ่งใดสิ่งปร่าจากความรับผิดชอบ มีใช้เสรีภาพที่แท้จริง เสรีภาพในความหมายที่แท้จริงคือ เสรีภาพภายใต้กฎหมายที่อนุญาตให้กระทำในสิ่งที่ควรกระทำ และห้ามกระทำในสิ่งที่ไม่ควรกระทำ มองเตสกีเออกล่าวไว้ใน "เจตนารมณ์ของกฎหมาย" (L'Esprit des lois) ว่า "เสรีภาพคือ สิทธิกระทำการที่กฎหมายอนุญาต และการรัฐสามารถที่จะกระทำการที่กฎหมายห้ามไว้ เขาย่อมจะไม่มีเสรีภาพอยู่อีกต่อไป เพราะเพื่อนราษฎรของเขาทั้งหมดยอมจะมีอำนาจแบบเดียวกัน ⁶

5
เรื่องเดียวกัน, หน้า 318

6
เรื่องเดียวกัน, หน้า 349

มองเตสกีเออ เชื่อว่ากฎหมายสามารถที่จะวิเคราะเสรีภาพของบุคคลได้ แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะวิเคราะเสรีภาพเสียทุกชนิด กฎหมายจะต้องจำกัดเสรีภาพเฉพาะในกรณีอันเหมาะสม และรัฐบาลที่ดำเนินนโยบายสายกลางเท่านั้นที่จะยอมรับเสรีภาพในทรณะเช่นนี้ ซึ่งควยเหตุกึ่งกล่าวมองเตสกีเออจึงเสนอทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจเพื่อจุดประสงค์นี้

ง. ของ ซากส์ รุสโซ (Jean Jacques Rousseau; 1712-1778) นักปรัชญาชาวสวิสผู้นี้เห็นว่าเสรีภาพของอยู่ภายใต้สัญญาสังคม (Le Contrat Social) หรือภายใต้กฎหมายที่ปวงชนจักทำขึ้นโดยสอดคล้องกับ "เจตจำนงทั่วไป" (ความต้องการของส่วนรวมที่มุ่งต่อประโยชน์สาธารณะ)⁷ รุสโซให้เสรีภาพขึ้นอยู่กับความปลอดภัยของบุคคล เขามิได้เสนอให้สิ่งหนึ่งอยู่เหนืออีกสิ่งหนึ่ง แต่เขาต้องการผสมผสานสิ่งทั้งสองนี้ให้ใกล้ชิดส่วนกันและสิ่งนี้คือบอเกิกแห่ง "สัญญาสังคม" รุสโซแนะนำให้คนมอบสิทธิทุกชนิดที่แต่ละคนมีอยู่ให้แก่สังคมโดยสิ้นเชิง และเมื่อเป็นตามที่เขาเสนอแนะแล้ว ประชาชนก็จะได้รับเสรีภาพจากกฎหมายของประชาคมโดยเสมอภาคและทั่วถ้วนหน้ากัน และสิ่งนี้คือเสรีภาพที่แท้จริงในทรณะของเขา

นอกจากนี้สิ่งที่พิสูจน์ทรณะของรุสโซที่ให้เสรีภาพขึ้นอยู่แก่สังคมก็คือ ข้อเสนอของเขาที่ให้จัดตั้งศาลนาการเมือง หรือศาลนาของรัฐขึ้น เพื่อให้ฝ่ายปกครองกำหนดแนวทางใหม่वलชนประพคิโดยสอดคล้องกับรัฐ และหากผู้ใดไม่ยอมหันมานับถือศาลนาเช่นว่านี้ ผู้นั้นสมควรถูกลงโทษ⁸

7 เรื่องเดียวกัน, หน้า 382

8 เรื่องเดียวกัน, หน้า 388

จ. จอห์น สจวร์ท มิลล์ (John Stuart Mill; 1806 - 1873)

นักปรัชญาชาวอังกฤษมีชื่อเสียงโด่งดังที่สุดจากงานเขียนเรื่อง "ว่าด้วยเสรีภาพ" (On Liberty) เขาเชื่อว่าเสรีภาพ คือ "ความเป็นอิสระจากรัฐบาล"⁹ มิลล์ มิได้เสนอแนะเสรีภาพในลักษณะของสภาพที่ปราศจากความควบคุม เขายังคงให้เสรีภาพ อยู่ภายใต้กฎหมาย โดยกล่าวว่า "จุดมุ่งหมายประการเดียวที่มนุษย์ชาติสมควรทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวมเขาแทรกแซงกับเสรีภาพ การกระทำของสมาชิกคนใดของตน คือ การคุ้มครองตนเอง..."¹⁰

อย่างไรก็ตาม มิลล์เสนอว่า มีเสรีภาพอยู่บางประการที่ไม่ควรถูกจำกัดเลย และควรถือว่าเป็นเสรีภาพในสภาวะที่สมบูรณ์ซึ่งเป็นขอยกเว้นจากหลักใหญ่ของเขา เสรีภาพที่วางใจได้แก่เสรีภาพทางมโนธรรม เสรีภาพทางความคิด การพูด และการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพส่วนบุคคลและการสมาคมโดยมิได้มีจุดประสงค์เป็นภัยต่อบุคคลอื่น มิลล์ยกย่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างมาก เขากล่าวประณามผู้ปกครองที่จำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคล เพราะเสรีภาพดังกล่าวมีประโยชน์ที่สุดในด้านช่วยให้สมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคมได้ทราบความจริง และได้ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าของสังคม¹¹

ความกระจ่างในทรรศนะของมิลล์ อาจศึกษาได้จากบทสนทนาระหว่างมิลล์ กับ เจมส์ สตีเฟน นักกฎหมายชาวอังกฤษ ทำให้ไขข้อสงสัยได้ว่า มิลล์สนับสนุน "เสรีภาพ" ในลักษณะที่ค่อนข้างจะสมบูรณ์ ถึงแม้ว่าเขาจะให้เสรีภาพอยู่ภายใต้กฎหมาย แต่มิลล์กล่าวโทษสังคมที่เป็นตัวบั่นเบือนกฎหมายฝ่ายมานานเมือง เขายกตัวอย่าง

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 474

¹⁰ เรื่องเดียวกัน

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 476

เช่น การประพาศิณคประเวณี หรือการไม่เชื่อถือนลัทธิศาสนาคริสต์ ซึ่งต่างก็ไครับการประนามจากสังคม การประพาศิณคประเวณีสังคมลงโทษทั้งหญิงที่คบชู้และไค้ที่ไค้เกิดจากชายชู้ ในกรณีนี้บหลงโทษจากกฎหมายอย่างไค้ยวักนไค้จะเป็นการเพียงพอแล้ว การลงโทษทางสังคมมิไค้ช่วยให้เกิดผลที่ขึ้นมไค้กเลย ไค้ยังกลับกอให้เกิดปัญหาสังคมส่วนความเชื่อในศาสนา นั้น มีลค้กำหนดกฎหมายทั้งหลายที่บังคับให้คนต้องเชื่อศาสนา เพราะในการพิจารณาไค้คั้น หากผู้ไค้ไค้ยอมสำบานคอพระคัมภีร์ว่าจะพูดความสัคยจริงก็จะต้องถูกกล่าวหาว่าพูดลล เหลลนเป็นคน ขอลกไค้ยงในบทสนทนาคังกล่าวเรียกรองให้สังคมมีใจกว้างและยอมรับในเสรีภาพของสมาชิกในสังคม เพราะมีลค้เห็นวาลำพิงบหลงโทษจากกฎหมายไค้เพียงอย่างไค้ยวักนไค้เป็นการเพียงพอแล้ว 12

3. เสรีภาพในทรศนะฝ่ายอำนาจนิยม

ฝ่ายอำนาจนิยมหรือเผด็จการ ไค้วจะเป็นฝ่ายชายหรือฝ่ายขวา คางมีทรศนะที่แตกต่างจากฝ่ายเสรีนิยมในเรื่อง "เสรีภาพ" ลัทธิฟาสซิสต์ (Fascism) เป็นลัทธิที่เสนอให้รัฐเข้าควบคุมกิจกรรมทุกอย่างของสังคม "ฟาสซิสต์เริ่มควบคุมคนที่จะกำเนคมาเสียอีกคยการมีนโยบายประชารทที่แนอน และการควบคุมคังมีอยู่จนกระทั่งเมื่อบุคคลสิ้นชีวิตไปแล้ว คีอรัฐจะค้คคคินวาล ผู้สิ้นชีวิตควรจะทำศพเชนไร 13

12

"บทสนทนาทางการเมืองเรื่องเสรีภาพ" ใน มอริซ แกรนสตัน, ปรัชญาการเมือง, แปลโดย ส.ศิริภค (กรุงเทพฯ:ไทยวัฒนาพานิช, 2515), หน้า 184

13

William Ebenstein, Today's Isms: Communism, Fascism Capitalism, Socialism (New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1970), p.

ลัทธิฟาสซิสต์ปฏิบัติเสรีนิยม (Liberal) ปฏิเสธ "เสรีภาพ" เพราะเสรีภาพนำมาซึ่งอันตรายต่อรัฐ ประชาชนจะมีความเห็นที่แตกต่างไปจากผู้นำ (Fuehrer) มิได้ และผู้ที่ไม่เชื่อฟังผู้นำจะต้องถูกกำจัด¹⁴

ในส่วนเผด็จการฝ่ายซ้ายหรือสังคมนิยมมีลักษณะที่แสดงออกในรูปประชาธิปไตยอีกแบบหนึ่งซึ่งมุ่งประสงค์ต่อการยกระดับการครองชีพ และการหลอหลอมจิตใจของประชาชน แนวคิดเบื้องต้นของสังคมนิยมให้ความหมายของเสรีภาพไว้เพียงแค่ว่าเขตแห่งความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับสังคมซึ่งได้รับการชี้นำจากรัฐ สังคมนิยมเห็นว่าหากปล่อยให้มีการใช้ชีวิตอย่างอิสระแล้วบุคคลบางคนหรือบางกลุ่มก็จะขาดเสรีภาพ เพราะมีความค้อยกว่าในทางร่างกายหรือสติปัญญา ฉะนั้นทางออกที่ดีที่สุด ก็คือ ให้รัฐเข้าไปมีบทบาทในการวางมาตรการต่าง ๆ เพื่อบังคับให้สังคมมีความเสมอภาคในการใช้เสรีภาพ อาทิเช่น แนวคิดของ Henri de Saint-Simon นักคิดทางสังคมนิยมชาวฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 19 หรือแนวคิดของ เมา เซ ตุง ผู้นำจีนในยุคหลัง เมา เซ ตุง (Mao Tse - Tung) ผู้วางลัทธิวางแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพไว้ว่า

"สิ่งซึ่งนำมาใช้ในหมู่ประชาชนคือลัทธิประชาธิปไตยแบบศูนย์รวม รัฐธรรมนูญของเราวางหลักการไว้ว่า พลเมืองของสาธารณรัฐประชาชนจีนผลิตผลิตภัณฑ์เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ การประชุม การรวมกลุ่ม... และอื่น ๆ แต่เสรีภาพเหล่านี้เป็นเสรีภาพที่ขึ้นอยู่กับผู้นำ และประชาธิปไตยภายใต้การนำของส่วนกลางช่วยให้ไม่กลายเป็นอนาธิปไตย"¹⁵

¹⁴ สุขุม นวลสกุล, เฉลิมพล ประทีปะวิษ. และสิริวิวัฒน์ สุภรณ์ไพบูลย์, ทฤษฎีการเมือง 2, หน้า 155.

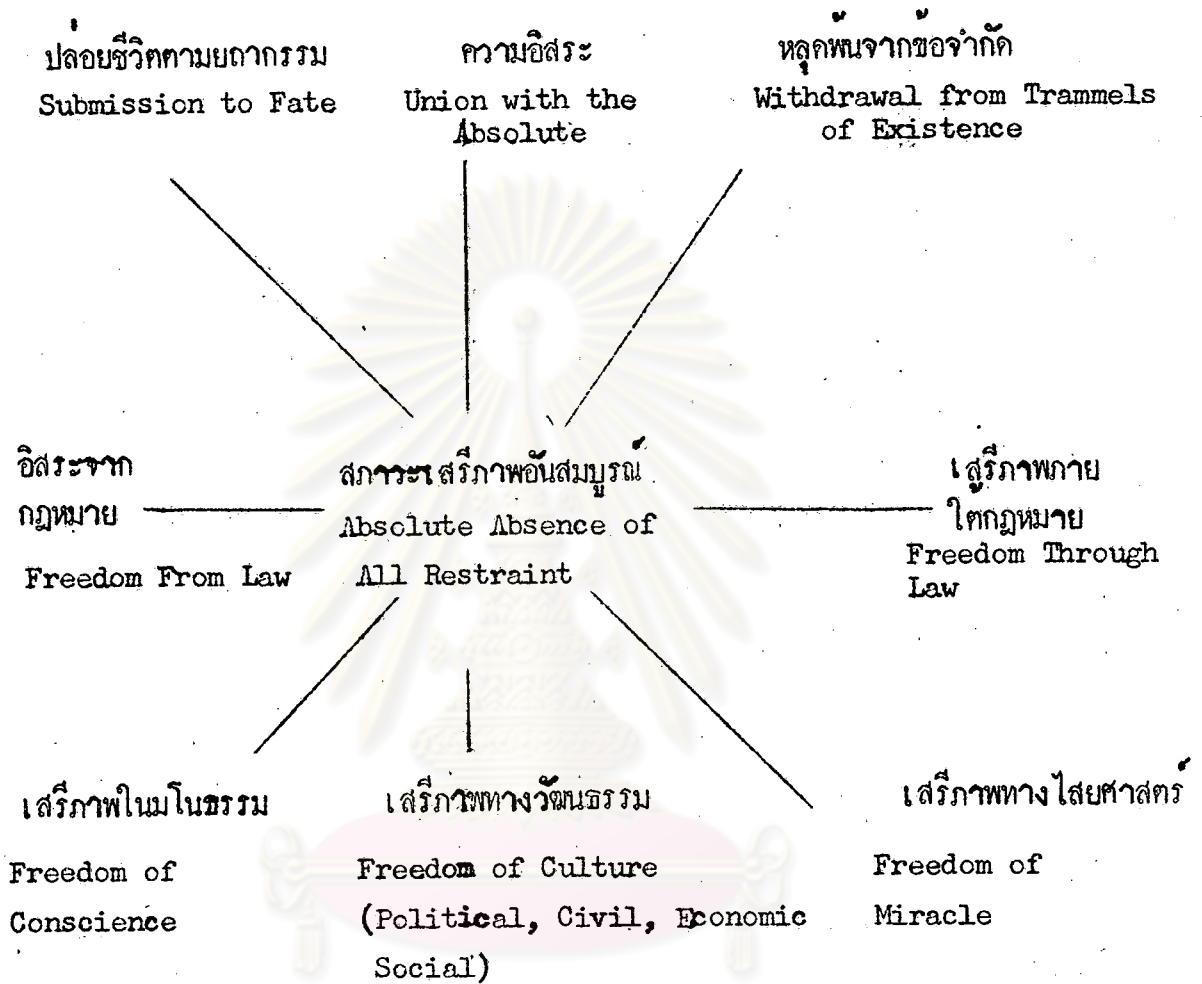
¹⁵ Mao Tse-Tung, "Social Realities of Socialism" in Lewis, (ed.), Major Doctrines of Communist China (New York:W.W. Norton & Company, Inc., 1964), pp. 100-101

4. วิเคราะห์ "เสรีภาพ"

คำว่า "Freedom" ใน "Webster's New Twentieth Century Dictionary" ให้คำแปลไว้ว่าหมายถึง "The State or quality of being free" ซึ่งแปลว่าสถานะหรือคุณภาพของความอิสระ ส่วนตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ให้ความหมายไว้ว่าหมายถึง "ความมีเสรี" ส่วนเสรี ใดแก่ "ทำหรือคิดได้โดยไม่มีข้อผูกมัดหรืออะไรเห็นยว้าง มีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น"

มนุษย์มักจะเข้าใจ "เสรีภาพ" ในสถานะที่เป็นอิสระตามธรรมชาติโดยปราศจากข้อผูกมัด (เสรีภาพในอุดมคติ) ซึ่งความเชื่ออย่างผิวเผินเช่นนี้เป็นต้นเหตุแห่งความยุ่งยากต่อเนื่องกันมาแต่โบราณ เพราะการที่ฝ่ายปกครองเข้าแทรกแซงเสรีภาพในอุดมคติ จึงก่อให้เกิดการเรียกร้องต่อธรรมาภิบาล เช่นนั้นของฝ่ายปกครองอันแท้จริงแล้วจากเสรีภาพในอุดมคติสามารถแตกแยกออกเป็นเสรีภาพที่แท้จริงในลักษณะต่าง ๆ กันได้หลายลักษณะ ดังตารางในหน้า 37

ตามตารางจะเห็นเสรีภาพชนิดต่าง ๆ ปรากฏล้อมรอบสถานะเสรีภาพอันสมบูรณ์ (เสรีภาพในอุดมคติ) แต่ตามความเป็นจริงแล้ว สถานะเสรีภาพอันสมบูรณ์มีอาจเกิดขึ้นได้ในสังคมปัจจุบัน สถานะเสรีภาพอันสมบูรณ์จึงแตกออกเป็นเสรีภาพในลักษณะต่าง ๆ กันสุดแต่สถานการณ์และความเชื่อ แรกสุดได้แก่ เสรีภาพสามชนิดอันคับบนสุดได้แก่ การพลอยชีวิตตามยถากรรม, ความอิสระ และการหลุดพ้นจากข้อจำกัด เป็นสถานะของเสรีภาพในสมัยศึกคำบรรพที่ปราศจากการควบคุมทางสังคม หรือได้แก่ หลักคิดทางศาสนาและปรัชญาที่สอนให้มนุษย์หลีกเลี่ยงหนีไปจากสังคม เพื่อการไปหาเสรีภาพที่แท้จริง ซึ่งเป็นสถานะที่มีอาจเป็นไปได้ในสังคมที่เจริญแล้ว อันคับสองได้แก่อิสระจากกฎหมาย สถานะเสรีภาพ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อันสมบูรณ์ และเสรีภาพภายใต้กฎหมาย เป็นสภาวะของเสรีภาพที่ถูกกล่าวขานถึงบ่อยที่สุด มนุษย์เรียกร้องให้ตนเอง เป็นอิสระจากพันธปฏิบัติของกฎหมายบางฉบับหรือทั้งหมด หรือมนุษย์เรียกร้องให้เสรีภาพทุกชนิดอยู่ภายใต้ขอบพันธปฏิบัติของกฎหมายแห่งรัฐก็ตาม แต่สิ่งที่เรียกร้องนั้นล้วนแต่เป็นนามธรรมทั้งสิ้น สิ่งที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติได้แก่เสรีภาพสามชนิดล่าสุดได้แก่ เสรีภาพในมโนธรรม, เสรีภาพทางวัฒนธรรม (เสรีภาพทางแพ่ง, ทางการเมือง, ทางเศรษฐกิจและสังคม) และเสรีภาพในทางไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสังคมมนุษย์

หากเรานำเสรีภาพทั้ง 9 ชนิดมารวมกันย่อมทำให้เกิดความสับสนที่มีอาจยึดเอาความหมายใดเป็นหลัก และมีอาจเจาะจงลงไปไควความหมายใดจะเป็นความหมายที่แท้จริง ในทางตรงกันข้ามเสรีภาพในบางความหมายอาจจะขัดแย้งกันเสียควยซ้ำ เช่น ในความหมายของ "อิสระจากกฎหมาย" กับ "เสรีภาพภายใต้กฎหมาย" ย่อมเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกัน หรือ "การปล่อยชีวิตตามยถากรรม" ย่อมขัดแย้งกับ "เสรีภาพทางวัฒนธรรม" เพราะเสรีภาพชนิดแรกมุ่งถึงการดำเนินชีวิตโดยปราศจากความรับผิดชอบ ต่อเพื่อนร่วมสังคม ส่วนเสรีภาพชนิดหลังยังคงคำนึงถึงเพื่อนร่วมสังคมอยู่บาง

ขอยุติจึงน่าจะอยู่ที่ว่า มีอาจยึดเอาความหมายใดแต่เพียงความหมายเดียวมาเป็นความหมายที่ถูกต้อง เสรีภาพในความหมายที่ถูกต้องไม่อาจจะเป็นเสรีภาพในสภาวะที่สมบูรณ์ และไม่เป็นทั้งเสรีภาพที่ถูกจำกัดจนมีอาจไผ่หาความอิสระได้ สิ่งที่ไม่ควรลืมเสียก็คือความหมายเป็นรูปธรรมเสรีภาพในสภาวะธรรมชาติ พร้อมกับเรียกร้องให้หันมายึดถือเสรีภาพภายใต้ระเบียบสังคม แต่มนุษย์มิไควางแนวทางของเสรีภาพภายใต้ระเบียบสังคมเอาไควว่าควรจะมีจุดยืนอยู่ตรงไหน ลักษณะเช่นนี้มนุษย์คงทิ้งให้สังคมเป็นผู้กำหนดแนวทางดังกล่าวในรูปของกฎหมาย ดังนั้น เสรีภาพจะมีอยู่เพียงใควจึงขึ้นอยู่กับกฎหมายของสังคมที่ประมวลขึ้นมา

มีงานเขียนเป็นจำนวนมากที่พยายามจะอธิบายให้เข้าใจว่า การค้นหากความหมายที่แท้จริงของ "เสรีภาพ" เป็นสิ่งที่ไร้เหตุผลและไร้ประโยชน์ นักมนุษยวิทยาเชื่อว่าแนวคิดเกี่ยวกับ "เสรีภาพ" คงขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลตามสภาพแวดล้อมของเขา บุคคลที่ดำเนินชีวิตอย่างมีอิสระภายใต้กฎหมายแห่งรัฐจะรู้สึกว่ามีเสรีภาพ เพราะเขายอมรับสภาพสังคมของเขาอย่างเต็มใจ¹⁷ แนวคิดนี้หมายถึงความเต็มใจยอมรับสภาพสังคมของตน ซึ่งบุคคลหนึ่งอาจเห็นว่าสังคมของตนมีเสรีภาพมาก แต่อันที่จริงแล้วสังคมของบุคคลผู้นั้นมิได้มีเสรีภาพเลยก็ได้ และหากเป็นเช่นนั้น "เสรีภาพ" ก็น่าจะเป็นอันตรายนมากกว่าประโยชน์สุข ยกตัวอย่าง ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวเยอรมันต่างพอใจในลัทธินาซี (Nazi) และเต็มใจที่จะร่วมชะตากรรมกับประเทศของตนในสภาพเช่นนั้น พวกเขาอาจจะเห็นว่าลัทธินาซีให้เสรีภาพที่เพียงพอแล้วก็ได้

ดร. แมคอีเวอร์ (MacIver) แห่งโคลัมเบีย นักสังคมวิทยาที่มีชื่อคนหนึ่งเชื่อว่า "เสรีภาพ" แสดงถึงสภาวะที่แต่ละคนยอมรับกันอยู่ เด็กรู้จักเสรีภาพเมื่อตนถูกบังคับให้ออกไปทำงานแทนที่จะได้เล่น คนป่ารู้จักเสรีภาพเมื่อตนถูกบังคับมิให้กระทำในแนวทางชีวิตดั้งเดิมของเขา ผู้กระทำผิดรู้จักเสรีภาพเมื่อถูกขังคุก และเจ้าของทรัพย์สินรู้จักเสรีภาพเมื่อถูกห้ามมิให้ใช้ทรัพย์สินของตน¹⁸

ดร. วอลตัน แฮมิลตัน (Walton Hamilton) นักกฎหมายจากเยล (Yale Law School) เชื่อว่า "เสรีภาพ" เป็นศัพท์ที่มีความหมายกว้างขวางมากจนไม่อาจหาคำจำกัดความได้ นอกจากจะตระหนักถึงความมีอยู่จริงของมัน¹⁹

17
ibid., p. 62

18
ibid., p. 63

19
ibid.

ศาสตราจารย์ เจ. บี. เอส. ฮัลเดน (J.B.S. Haldane) อธิบาย "เสรีภาพ" โดยใช้หลักการเปรียบเทียบ ท่านเสนอว่าบุคคลจะควรมีเสรีภาพหรือไม่โดยอาศัยการเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่^{๒๐}ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป ท่านยกตัวอย่างถึงคนขับรถประจำทางในนครนิวยอร์ก กับคนขับรถประจำทางในนคร-เบลเกรด (Belgrand)²⁰

นักปรัชญาอย่างเช่น ศาสตราจารย์โฮราซ เอ็ม. คัลเลน (Horace M. Kallen) ได้พยายามอธิบายถึงประสบการณ์ในทางลบ ท่านกล่าวว่าในประวัติศาสตร์ได้มีการจำกัดเสรีภาพของมนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ กัน ทั้งที่เป็นข้อจำกัดดั้งเดิมและที่มีการเสริมแต่งในภายหลัง ซึ่งเมื่อใดที่ปราศจากข้อห้าม เหล่านี้แล้ว เราจึงเรียกว่า "เสรีภาพ" "เสรีภาพ" จะปรากฏเมื่อมนุษย์เดินทาง, พุด, กิน, ต้ม, ทอด, เคลื่อนไหวหรือกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามใจปรารถนาโดยปราศจากการยับยั้ง หรือการจำกัดที่กดขี่²¹

โดโรธี ฟอสติก (Dorothy Fosdick) จากวิทยาลัยสมิธ (Smith College) เป็นผู้สนับสนุนคำอธิบายของศาสตราจารย์แมคคีย์เวอ ท่านผู้นี้เชื่อว่า "เสรีภาพ" คือความปรารถนาที่จะหลุดพ้นจากข้อจำกัดจากภายนอกที่ไม่พึงปรารถนา "to escape from unwelcome external restraint" และเสรีภาพ²² ที่แท้จริงจะต้องเปิดโอกาสให้มีการเลือกหนทางดำเนินชีวิตของตนเองได้

20

J.B.S. Haldane, Freedom, Its Meaning (New York: Ruth

Nanda Anshen, 1940), p. 447

21

Malinowski, op. cit., p. 65

22

ibid., p. 66

แนวความคิดต่าง ๆ บางคนมิได้ให้ความกระจ่างในความหมายของ "เสรีภาพ" ซึ่งอันที่จริงแล้ว การค้นหาความหมายที่แท้จริงของ "เสรีภาพ" จะเป็นการไร้ประโยชน์ เพราะความหลากหลายในแนวคิดของแต่ละสังคมและกาลเวลา ดังเช่นที่ ดร. แอมิดัน เชื่อว่าการค้นหาเสรีภาพที่ปรากฏอยู่จะก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าค้นหาความหมายที่เป็นนามธรรม

ส่วนในความหมายตามแบบที่ใช้อยู่ในประเทศไทยนั้น ศาสตราจารย์จรรยา สุภาพ อธิบายไว้ว่า

"ในแง่คุณคติ (เสรีภาพ) หมายถึงสถานะที่มีเสรีภาพบริบูรณ์ ในแง่ข้อเท็จจริง คือสถานะที่เสรีภาพมีอยู่ตามความเป็นจริงซึ่งอาจจะมีข้อจำกัดมากหรือน้อยก็ได้ อย่างไรก็ตาม เสรีภาพหมายถึงสถานะที่บุคคลสามารถที่จะมี และใช้โอกาสในการพูด การคิด การเขียน การกระทำได้อย่างอิสระ รัฐบาลถูกจำกัดโดยรัฐธรรมนูญ มิให้เข้าไปก้าวกายหรือจำกัดเสรีภาพดังกล่าว" 23

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวความคิดและหลักในการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

1. แนวความคิด เรื่อง เสรีภาพและข้อจำกัด เสรีภาพ

ในครั้งโบราณได้มีการกล่าวถึงสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) อันได้แก่สิทธิในชีวิต, เสรีภาพ, สิทธิในทรัพย์สิน และสิทธิที่จะแสวงหาความสุข ซึ่งเชื่อกันว่าตามสภาพธรรมชาติมนุษย์ได้รับซึ่งสิทธิดังกล่าวอย่างพร้อมมูล ความจริงแล้วแนวคิดดังกล่าวเป็นสิ่งที่ถูกคองต่อเมื่อมนุษย์อาศัยอยู่ตามธรรมชาติโดยลำพัง แต่จะเป็นเรื่องที่ยึดอย่างมาถาในสภาวะธรรมชาตินั้นมีมนุษย์อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก สิทธิตามธรรมชาติของบุคคลหนึ่งจะก้าวกายนสิทธิตามธรรมชาติของอีกบุคคลหนึ่ง และก็จะเป็นเช่นนี้เรื่อยไปจึงเท่ากับไม่มีสิทธิเลย ควบเหตุนี้อำนาจรัฐจึงได้รับการจัดตั้งขึ้น เพื่อควบคุมเสรีภาพของแต่ละบุคคล และเพื่อประโยชน์ในการรักษาเสรีภาพของคนทั้งหมด (Set bounds of the liberty of each and protect the liberty of all)¹

เป็นที่ยอมรับกันว่าไม่มีสิ่งใดในสังคมมนุษย์ที่จะมีเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ หลักการแบ่งแยกอำนาจที่มนุษย์คิดกันมานานนับศตวรรษเป็นสิ่งพิสูจน์เรื่องนี้ได้ดี การใช้อำนาจใดอำนาจหนึ่งอย่างเสรีจะต้องถูกยับยั้งโดยอำนาจอื่นที่เหลือ มองเตสกีเออ (Montesquieu) เชื่อว่ามนุษย์มักจะใช้อำนาจของตนอย่างปราศจากขอบเขต หนทางที่ดีที่สุดก็คือใช้อำนาจยับยั้งอำนาจด้วยกัน และนี่คือบ่อเกิดแห่งทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ

¹ เคซซาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, หลักรัฐศาสตร์ (กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2503), หน้า 107

ฮอบส์ (Hobbes) เชื่อว่าทราบดีที่มนุษย์ยังกำหนดวิถีชีวิตตนเองได้ มนุษย์ก็ยังมีความละโมภ และค้นหา ดังนั้นสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์จะต้องถูกจำกัดลงเสียบ้าง โดยองค์อำนาจ เพราะถ้าไม่มีการจำกัดสิทธิ เสรีภาพของมนุษย์แล้ว มนุษย์จะใช้สิทธิและเสรีภาพ เพื่อผลประโยชน์ของตนแก่ฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของบุคคลอื่น สำหรับล็อก (Locke) เมื่อนักชาวอังกฤษคนต่อมา เสนอให้รัฐบาลจำกัดเสรีภาพของบุคคลได้หากมีความจำเป็นเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม และรูสโซ (Rousseau) เรียกร้องให้เสรีภาพขึ้นอยู่กับสังคมการเมือง เขาเชื่อว่าการที่มนุษย์เข้าร่วมกันเป็นสังคมนั้น มนุษย์ได้สร้าง "เจตนางั่วทั่วไป" ซึ่งหมายถึง การร่วมกันบัญญัติกฎเกณฑ์ของสังคมให้แก่ตัวเอง กฎหมายในฐานะซึ่งเป็นการแสดงออกของเจตนางั่วทั่วไปจะต้องไม่ถูกละเมิด เพราะการละเมิดกฎหมายก็คือการสำคัญตนอยู่เหนือเจตนางั่วไป

รูสโซ เชื่อว่าเสรีภาพตามธรรมชาติไม่เหมาะสมกับสังคมนมนุษย์ มนุษย์จำต้องมีเสรีภาพในแบบใหม่ ซึ่งจะอำนวยความสะดวกให้มนุษย์สามารถวางใจซึ่งความยุติธรรม และคุณธรรมต่างๆ ได้ วิธีการที่ดีที่สุดก็คือการเปลี่ยนแปลงสิทธิที่บุคคลมีไว้ให้กับสังคมทั้งหมดอย่างสิ้นเชิง และมนุษย์ของยอมสละเสรีภาพตามธรรมชาติของตน เพื่อแลกกับเสรีภาพตามกฎหมาย นั่นคือมนุษย์ต้องพร้อมใจกันเคารพเชื่อฟังเจตนางั่วไป หรือกฎหมายของชุมชนนั้น² ทฤษฎีสัญญาประชาคมของ รูสโซ ให้ความกระจ่างถึงสภาพข้อเท็จจริงของมนุษย์ซึ่งไม่มีแรงโน้มน้าวให้กระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์เสมอไป แต่ละคนมีความคิดเป็นตัวของตัวเอง ฉะนั้นจึงมีการขัดแย้งกันอยู่เสมอ นี้แหละทำให้สังคมนมนุษย์จำต้องมีกฎเกณฑ์ที่ยังค้ำมนุษย์ให้ปฏิบัติตามกฎหมายแห่งความไคล้ส้วน

2

สมบัติ จันทร์วงศ์, ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ (กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัย-
ธรรมศาสตร์, 2521), หน้า 182

เบอร์ค (Burke) เมธีชาวอังกฤษ เชื่อว่าความต้องการส่วนบุคคลขึ้นอยู่กับสังคม ความต้องการเฉพาะหน้าของบุคคลจะตองหลีกเลี่ยงให้แกความต้องการส่วนรวม เบอร์ค แม้จะสนับสนุนเสรีภาพของบุคคล แต่เขาสันนิษฐานความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมมากกว่า โดยกล่าวไว้ใน "จินตนาการเกี่ยวกับปฏิวัติฝรั่งเศส"

(Reflections on the Revolution in France) หน้า 282 ว่า

"ข้าพเจ้าไม่อาจยืนยันแล้วให้การสรรเสริญหรือตำหนิต่อสิ่งใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การกระทำของมนุษย์และความมัวงงสนใจของมนุษย์ ตามที่สัญญา ๆ, ตลอดจน โดยที่ศึกษาความสัมพันธ์ทุกอย่างอยู่ในความเปลวเปลวและอู้งว้างแห่งหลัก นามธรรมทางทฤษฎี, สภาวะการณ์ (ซึ่งบรรพบุรุษมุ่งหมายมองข้ามไปเฉย ๆ) ตามความเป็นจริงแล้วให้สิ้นเชิงและผลอันแตกต่างจากหลักการทางการเมือง ทุกอย่าง... สภาวะการณ์เป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกทางการเมืองอันเป็น คุณหรือเป็นโทษแก่มนุษยชาติ... จะเป็นเพราะวิบัติสภาพทางนามธรรมที่ถูก จดใจอยู่ในบรรดาสิ่งประเสริฐของมนุษยชาตินี้เองข้าพเจ้าจึงตองยืนยันที่พูดอย่าง จริงจังให้กับคนเสียจริตคนหนึ่ง (ซึ่งไต่หนีไปจากการจำกัดควบคุมเพื่อคุ้มครอง และจากความมีคณที่ให้คุณในที่จำซึ่งของเขา) เมื่อถูกนำกลับมาสู่การชนชมกับ แสงสว่างและอิสรภาพกระนั้นหรือ ข้าพเจ้าจะตองแสดงความยินดีต่อโจรทุาง หลวงและฆาตกร (ซึ่งใดแหกคุกไป) เมื่อได้รับสิทธิตามธรรมชาติคืนมาเช่นนั้น หรือ" ³

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3

เอ็ม เจ. ฮาร์มอน, ความคิดทางการเมือง, แปลโดย เสน่ห์ จามริก ,

ในทฤษฎีของเมธีอังกฤษอีกท่านหนึ่งคือ มิลล์ (Mill) จากบทความเรื่อง "On Liberty" ของเขาแสดงทฤษฎีให้ปรากฏว่า เสรีภาพไม่ควรก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น⁴ มิลล์แยกลักษณะที่เกี่ยวกับการกระทำของบุคคลออกเป็นสองลักษณะ คือ การกระทำที่เกี่ยวกับตัวเอง (Self - Regarding Actions) และการกระทำที่เกี่ยวกับผู้อื่น (Other - Regarding Actions) ในเรื่องแรกคือการกระทำที่เกี่ยวกับตัวเอง อาทิ การเดินทางไปพักผ่อนในโบสถ์ หรือการเมาสุรา มิลล์เห็นว่า เป็นเสรีภาพที่รัฐไม่ควรจะเข้าไปแทรกแซง เพราะการกระทำในลักษณะเช่นนี้ไม่มีผลถึงบุคคลอื่น ส่วนการกระทำที่เกี่ยวกับผู้อื่น มิลล์ให้หมายถึงการกระทำที่เป็นลักษณะของการประทุษร้าย (harm) หรือการกระทำที่ก่อให้เกิดผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ (injures) ซึ่งควรที่จะได้รับการควบคุมจากรัฐบาล⁵ การประทุษร้าย มิลล์ตั้งใจจะให้ครอบคลุมถึงลักษณะของการกระทำ 4 ประเภท ควบกันคือ การหมิ่นประมาท, ความหยามชालามก, หมิ่นศาสนา และการจลาจล

การหมิ่นประมาทในที่นี้หมายถึงการกระทำใด ๆ ที่กระทบถึงเกียรติยศและชื่อเสียงของบุคคล ส่วนความหยามชานั้นแต่เดิมศาลสูงของอังกฤษ เคยถือว่าเป็นการกระทำที่เรียกว่า "คอรัปชัน" แต่ในปัจจุบันคำนี้ได้ถูกแปลความหมายเป็นการกระทำใด ๆ ก็ใ้ก็ตามที่สาเหตุเพียงพอสั้สมควรจะต้องถูกจำกัด เสรีภาพ การจลาจลแต่เดิมเคยหมายถึงการกระทำที่เป็นภัยต่อรัฐ และล้มล้างรัฐธรรมนูญ ซึ่งประวัติศาสตร์ได้จ้กมาให้เห็นถึง

4

Cranston, op. cit., p. 42

5

ibid., p. 43

บทบาทของความผิดฐานกระทำการจลาจล อาทิ ในรัชสมัยพระเจ้าเจมส์ที่ 2 และพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 แห่งอังกฤษได้เคยลงโทษศัตรูของพระองค์ด้วยขื่อหามอยู่เสมอ ขอพิจารณาสุดท้ายได้แก่ การหมิ่นศาสนาซึ่งตามความหมายที่แท้จริงแล้วจะหมายถึงการกระทำที่ละเมิดต่อสถาบันศาสนา อย่างไรก็ตามก็ขอเท็จจริงเคยปรากฏว่าได้มีการลงโทษนักประพันธ์จำนวนมากในข้อหาที่ไม่ยอมเคารพผู้ปกครองและอ้างว่านักประพันธ์เหล่านี้กระทำการหมิ่นศาสนา ยกตัวอย่างเช่น บทประพันธ์เรื่อง "Dr. Zhivago" ของปาสเตอร์นัค (Pasternak) ชาวโซเวียต ถูกทำลายเพราะเป็นบทประพันธ์ที่แสดงถึงความไม่เลื่อมใสต่อการปฏิวัติบอลเชวิค เป็นคน⁶

แนวคิดตามทฤษฎีของ มิลล์ จะให้ความกระจ่างในเรื่องนี้ได้มากที่สุด และอย่างน้อยทฤษฎีการกระทำที่เกี่ยวกับตัวเอง (Self-Regarding Actions) และการกระทำที่เกี่ยวกับผู้อื่น (Other-Regarding Actions) ก็ยังคงมีประโยชน์หากพิจารณาในคานาผลของการกระทำอยู่บ้าง และจากทฤษฎีเช่นนี้ มิลล์ เป็นเมธีที่สนับสนุนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างมาก ถึงกับเรียกร้องมิให้รัฐเข้าแทรกแซงในเสรีภาพส่วนนี้ของประชาชนเลย

การแสดงความคิดเห็นคือพฤติกรรมขั้นมูลฐานของบุคคล ที่ประเทศซึ่งพัฒนาแล้วต่างให้การรับรองและคุ้มครองให้ พฤติกรรมของการแสดงความคิดเห็นมีวิวัฒนาการมานานนับศตวรรษ กระทั่งในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่ากระทำได้ในรูปแบบต่าง ๆ กัน คือ การพูด (Speech) การเขียน (Writing) การพิมพ์โฆษณา (Press) การประชุม (Assembly) การประท้วง (Demonstration) การจัดตั้งสมาคม (Association) การจัดตั้งพรรคการเมือง (Political Party) และการร้องทุกข์

(Petition) เป็นต้น การพูด (Speech) คือการแสดงความคิดเห็นล้ำค่าที่สุด และเป็นการแสดงความคิดเห็นขั้นพื้นฐานที่สุดของบุคคล แนวความคิดในการจำกัดเสรีภาพในการพูดถือกำเนิดจากความเชื่อในทางศาสนา กฎเกณฑ์เกี่ยวกับสวรรค์ นรก หรือความคาดหวังสำหรับชีวิตใหม่ในชาติหน้า สิ่งนี้ได้กลายมาเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมและการลงโทษทางสังคมในที่สุด เรื่องนี้ขอให้พิจารณาเทียบเคียงกับความผิดฐานหมิ่นศาสนา (blasphemous) หรือทฤษฎีของ คัลแวง นักบวชชาวคริสต์ ที่เขียนคำสอนใหม่มนุษย์ปฏิบัติตามกฎของพระผู้เป็นเจ้าโดยสิ้นเชิง คัลแวงเสนอขอเขียนนามมนุษย์ของอารกฏข้อบังคับเพื่อการกระทำที่ดีและสอนว่า " อะไรที่ไม่ใช่หน้าที่แล้ว เป็นบาป " "ทฤษฎีคัลแวง" 7 ได้รับความโหม่งจากมิถิลด์ อย่างมาก โดยมิถิลด์ โต้แย้งคำสอนของคัลแวง และเสนอให้มนุษย์มีอิสระในการตัดสินใจและการดำเนินชีวิต โดยมีต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมจากคำสอนทางศาสนาอยู่ตลอดเวลาแต่อย่าง เดียว 8

2. ข้อพิจารณาในการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

ก. หลักว่าด้วยควมสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นข้อพิจารณาเบื้องต้นในการบัญญัติกฎหมายจำกัดเสรีภาพของบุคคลที่ปรากฏแทรกซึมอยู่เป็นหลักกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบันยอมรับกันว่าการแสดงความคิดเห็นของบุคคลจะต้องไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนอยู่เหนือเสรีภาพ

7 " บทสนทนาทางการเมืองเรื่องเสรีภาพ " ใน มอริซ แครนสตัน , ปรัชญาการเมือง แปลโดย ส. กิวรักษ์ , หน้า 176

8
ibid.

"ความสงบเรียบร้อยของประชาชน" (Public Order)

เคยมีผู้ให้นิยาม

ไว้ว่า

๑. "วินัยข้อบังคับแก่บุคคลเพื่อรักษาไว้ที่มั่นคงซึ่งความปลอดภัย และเพื่อรักษาความยุติธรรมให้มีอยู่ในความเกี่ยวพันระหว่างประชาชน และยังมีกินความตลอดถึงรัฐประศาสนโยบายหรือความปลอดภัยของประเทศ และบุคคลภายในประเทศด้วย"⁹

๒. "เรื่องใดที่มิได้เกี่ยวกับส่วนได้เสียของเอกชนผู้เป็นคู่กรณีโดยเฉพาะ แต่อาจกระทบกระทั่ง ไปถึงส่วนได้เสียของประชาชนคนอื่น เรื่องนั้นพอจะจัดได้ว่าเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน"¹⁰

ส่วนคำว่า "ศีลธรรม" พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 หมายถึง "ความประพฤติที่ดีที่ชอบ" ดังนั้น "ศีลธรรมอันดีของประชาชน" ก็คือ "ความประพฤติที่ดีที่ชอบของประชาชน"

ศีลธรรมเป็นความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ว่าการกระทำเช่นไรเป็นสิ่งที่ชอบที่ควร และการกระทำ เช่นไร เป็นการกระทำที่ผิด ศีลธรรมเกี่ยวข้องกับกฎหมาย เพราะศีลธรรมเป็นรากฐานของกฎหมายมนุษย์จะยอมรับว่ากฎหมายใด เป็นกฎหมายที่ยุติธรรมต่อเมื่อกฎหมายนั้นสอดคล้องกับความรู้สึกทางศีลธรรมของตนด้วย อย่างไรก็ตามกฎหมายมักจะมุ่งแต่เพียงการดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม แต่ศีลธรรมมุ่งที่จะทำให้อมนุษย์เปรียบพร้อมไปทั้งความคิดทางร่างกายและจิตใจอันมีเป้าหมายสูงกว่ากฎหมาย การละเมิดกฎหมาย

⁹ วิริยะ เกิดศิริ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมสัญญา และหนี้ (กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), หน้า 17๐

¹⁰ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม และหนี้ เล่ม 1 (กรุงเทพฯ:อภัยรสาสน์, 2509), หน้า 148๐

ศีลธรรมในบางครั้งถ้าเขาขายเป็นความผิดตามกฎหมายด้วยแล้ว ผู้กระทำผิดอาจได้รับ การลงโทษทางสังคมด้วย นอกเหนือไปจากการลงโทษโดยกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง

การนำหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนมาเป็นเหตุกฎหมาย รัฐธรรมนูญ เคยกระทำกันตั้งแต่ครั้งสมัยโรมัน มีปรากฏอยู่ในกฎหมายสิบสองโต๊ะ โดยโต๊ะ ที่ 9 (วาทกรรมกฎหมายมหาชน) บทมาตราที่ 1 บัญญัติไว้ว่า "กฎหมายใด ๆ จะก่อให้เกิดเป็นผลเสียหายเสียหายน้อย่างเดียวแก่เอกชนนั้น ห้ามไม่ให้บังคับ"¹¹ บทบัญญัตินี้เทียบได้ กับ มาตรา 34 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ที่บัญญัติว่า "... การจำกัดเสรีภาพเช่นนั้น จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อ... รักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน..." ความมุ่งหมายของบทบัญญัติทั้งสองน่าจะมุ่งหมายที่จะใช้เป็นแบบทศำประกันความยุติธรรม ของกฎหมายปลัดกยอนั้น แต่มาตรา 34 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมุ่งแต่ เฉพาะกฎหมายที่จำกัดเสรีภาพเท่านั้น

ปัจจุบัน เรามักจะพบปัญหาการตีความของศาลเกี่ยวกับปัญหาความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 113¹² ในบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัฐประศาสนโยบาย อันเป็นส่วนใดส่วนเสียของประชาชน โดยส่วนรวมซึ่งอำนาจในการตีความของศาลมีอยู่อย่างกว้างขวางก่อให้เกิดผลโคลนเสียด

¹¹ หลวงสุทธีวาทนฤพุมิ, คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย ชั้นปริญญาโท (กรุงเทพฯมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516), หน้า 96

¹² มาตรา 113 "การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้ง โดยกฎหมายก็ดี เป็นการพนวิสัยก็ดี เป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยสุจริตศีลธรรมอันดีของประชาชน ก็ การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะกรรม"

มหาชน ชื่อนี้เห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 297/2501 เกี่ยวกับกรณีผู้รับเหมาก่อสร้าง สถานที่ราชการทำสัญญากันเองว่าผู้รับเหมาคนอื่น ๆ ยกเว้นจำเลย จะไม่ยื่นประมูลแข่งกับ จำเลย เพื่อประสงค์ที่จะให้จำเลยเป็นผู้มีสิทธิประมูลได้ และจำเลยสัญญาว่าจะให้เงิน เป็นการตอบแทน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าสัญญาที่ผู้รับเหมาก่อสร้างทำกันนั้น ไซ้บังคับกันได้ไม่ ชัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน แม้ว่าโดยข้อเท็จจริงแล้ว การ กระทำเช่นนั้นของจำเลยจะเท่ากับเป็นการก่อให้เกิดการผูกขาดกักตอนในทางการค้า ทำให้ผู้อื่นเสียสิทธิในการประมูลได้ ซึ่งเป็นการก่อให้เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจโดยรวม อย่างไม่รู้ก็ตาม ต่อมาได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2022/2519 กลับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 297/2501 โดยวินิจฉัยว่าการทำสัญญาตัวกันเป็นโมฆะ

ปัญหาการตีความหมายของความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งยังไม่สามารถที่จะหาจุดยืนที่แน่นอนได้ โดยเฉพาะปัญหาเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นแล้วมักจะเป็น เรื่องที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรม อันดีของประชาชนโดยตรง ยิ่งไปกว่านั้นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เพราะเหตุแห่งความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนไม่จำกัดอยู่เฉพาะการ ใช้อำนาจของศาล แต่เกี่ยวโยงไปถึงการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารและฝ่ายปกครองอยู่ บ่อยครั้ง ดังนั้น การศึกษาในส่วนนี้จึงเกี่ยวข้องกับภารกิจวิเคราะห์ประเด็นปัญหาการใช้ อำนาจรัฐในการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เพราะเหตุแห่งความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนอยู่ด้วย

ข. หลักสิทธิของบุคคลอื่น โดยทั่วไปมักจะเข้าใจ "สิทธิ" ในความหมาย ที่เป็นประโยชน์กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ สิทธิในที่นี้หมายถึง สิทธิในชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัย ทรัพย์สินหรือชื่อเสียง เกียรติคุณ ปกติจะจำแนกประเภทออกไปเป็น สิทธิทางแพ่ง (Civil Rights), ทางการเมือง, ทางเศรษฐกิจ, สังคม ฯลฯ

สิทธิที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายคือ สิทธิในแนวความคิดของฝ่าย
กฎหมาย บ้านเมือง (Positivist) มีสิทธิในแนวของฝ่ายกฎหมายธรรมชาติ (Natural
Law) อันหมายถึงสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) เพราะสิทธิตาม
ธรรมชาติเป็นสิทธิที่ไม่จำเป็นต้องปรากฏอยู่ตามกฎหมายบ้านเมือง คือไม่ได้รับการคุ้มครอง

หลักจักษุเสรีภาพโดยสิทธิของบุคคลอื่นมิใช่เป็นของใหม่ แต่เป็นข้อจักษุที่ได้
วิวัฒนาการมานานนับศตวรรษแล้ว ดังสุภาษิตกฎหมายโรมันที่ว่า "Neminem Laedere"
(ไม่พึงกระทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น) ในสมัยโบราณ จนกระทั่งได้วิวัฒนาการ
มาเป็นแบบฉบับของกฎหมายสมัยใหม่ทางแพ่งและอาญาในปัจจุบัน

ค. หลักความมั่นคงแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ในฐานะ
ประมุขของรัฐถือว่าเป็นสถาบันอันมีความสำคัญเป็นอย่างมากในหมู่ประชาชน พระมหากษัตริย์
ในทางการเมืองและการปกครองถือว่ามีคามหมายเป็น 2 นัยคือ ประการแรก
ถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นหัวหน้าครอบครัวใหญ่ที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับหมู่คณะ
และประการที่สอง ถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของรัฐในทางการเมือง หรือเป็น
ผู้มีอำนาจปกครองสูงสุด ¹³

พระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่เคารพสักการะของประชาชนทั่วไป ดังนั้นการ
กระทำใดอันนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ย่อมก่อให้เกิดผลเสียแก่
จิตใจของประชาชนอันมีต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ผู้รักษากฎหมาย ตลอดจนรัฐบาล นอกจากนี้
นี้ความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์ย่อมทำให้เกิดเอกภาพและความสำนึกในชาติ อันจะ
นำมาซึ่งพลังสามัคคีและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนในยามวิกฤต ซึ่งเป็นผล
เกี่ยวโยงที่สำคัญถึงความมั่นคงแห่งชาติด้วย

13

ธานีทร กฤษวิเชียร, พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย

(กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, 2520), หน้า 2

ง. หลักความมั่นคงแห่งสถาบันศาสนา ศาสนาเป็นความพยายามชนิดหนึ่งในบรรดาความพยายามทั้งหลายของมนุษย์ เพื่อแก้ปัญหาทางจิตใจ เพื่อหาความสุขสงบทางจิตใจ ศาสนามีประโยชน์ในการเป็นเครื่องมือช่วยสนองความต้องการของมนุษย์ในการแก้ไขปัญหาค่าง ๆ

ศาสนาเป็นวัฒนธรรมและสถาบัน (institution) ซึ่งมีในทุกสังคม ทุกวัฒนธรรม ศาสนามีความหมายกว้างขวางมากเกินกว่าศาสนาที่ตั้งเป็นหลักฐาน (Organized religions) เช่น พุทธศาสนา, คริสต์ หรืออิสลาม¹⁴ ศาสนา คือความหมายอันเป็นนามธรรมที่มุ่งถึงสถาบันอันเป็นที่เคารพ บูชา ของประชาชนทั่วไป การจำกัดเสรีภาพเพื่อความมั่นคงของสถาบันศาสนาเป็นสิ่งจำเป็น ประการแรกศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนให้ประพฤติ ละเว้นประพฤติกว้าง ประการที่สอง เช่นเดียวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ศาสนาเป็นศูนย์รวมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจประชาชนทั้งประเทศให้เกิดเอกภาพและความสามัคคี ศาสนาช่วยสร้างสถานภาพทางสังคมจิตวิทยาที่เข้มแข็งเพื่อตอบโต้คุกคามการที่ไม่พึงประสงค์ ฉะนั้น ความเสื่อมโทรมของสถาบันศาสนาอาจถือเป็นภัยอันตรายที่ใหญ่หลวงของประเทศได้ ถึงแม้ในอดีตก็น่าจะเอาเรื่องความมั่นคงทางศาสนาหรือระบบงานบริหารของคริสตจักรเป็นใหญ่เหนือเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทั้งปวงอยู่เสมอ ผู้ใดแสดงความเห็นวิจารณ์ความมีอยู่ของพระผู้เป็นเจ้าหรืออำนาจของสันตปาปาก็น่าจะถูกกล่าวหาว่ามีความผิดทางอาญาและถูกลงโทษร้ายแรงฐานเป็นพอมคหมอนี่บ้าง พวกนอกกรีตบ้าง

¹⁴ บรรพต วีระสัย, สังคมวิทยา มานุษยวิทยา (กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 284

จ. ความมั่นคงแห่งชาติ การจำกัดเสรีภาพเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ เป็นภาวะการณ์ที่จำเป็นอย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง โดยเฉพาะหากพิจารณาหลักกฎหมายของบางประเทศที่นิยมการปกครองแบบเผด็จการฝ่ายขวา หรือกลุ่มสังคมนิยมฝ่ายซ้ายซึ่งจะโคกกลาวในตอนต่อไป

ความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศ การแสดงความคิดเห็นของบุคคล ไม่อาจให้เป็นที่ยอมรับหรือทนต่อความมั่นคงแห่งชาติได้ ความมั่นคงแห่งชาติเป็นหลักการที่มีวิวัฒนาการมาเป็นเวลานานแล้ว ดังที่ นิโคโล เมเคียเวลลี (ค.ศ. 1469 - 1527) เคยกล่าวไว้ว่า

"เพราะเมื่อความมั่นคงของประเทศชาติ เองขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่น คัดเลือกแล้ว ก็ไม่มีข้อคำนึงใด ๆ เกี่ยวกับว่าจะยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรม...."¹⁵

สำหรับความมั่นคงแห่งชาติ ในความหมายปัจจุบันอาจพิจารณาได้ดังนี้

1. ความมั่นคงหรือปลอดภัยแห่งราชอาณาจักร หมายความว่า การให้อำนาจของชาติ หรือสวัสดิภาพของประชาชนอยู่ในความมั่นคงและปลอดภัย รวมตลอดถึงการที่ประเทศดำรงอยู่ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2495)

2. ความมั่นคงแห่งชาติ อาจแยกวิเคราะห์ได้ในสภาพของนามธรรมและรูปธรรม¹⁶

¹⁵ เอ็ม.เจ.ฮาร์มอน, ความคิดทางการเมือง, แปลโดย เสน่ห์ จามริก, หน้า 214

¹⁶ บรรพต วีระสัย, สุชิน ตันติกุล, สังคมวิทยาการเมือง (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517), หน้า 220 - 224

ก) ความมั่นคงแห่งชาติทางนามธรรม หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้คือ มีเงินแผ่นดินที่ไม่ขึ้นต่อใคร, ประชากรมีคุณภาพดี (เศรษฐกิจดี การศึกษาดี ทักษะดี จริยธรรมดี) และมีความสามัคคีกัน, รัฐบาลมีเสถียรภาพ, ประเทศมีเอกราช (เอกราชทางดินแดนและทางปัญญา ทางเศรษฐกิจ) และประเทศชาติอยู่ในฐานะที่ได้รับการรับรองจากสังคมนานาชาติ

ข) ความมั่นคงแห่งชาติทางรูปธรรม หมายถึงสภาพต่าง ๆ อันได้แก่ การที่ประชาชนแต่ละคนมีสภาพจิตใจดี, มีการกินดีอยู่ดี (Economic well-being), มีความผูกพันสัมพันธ์กันในครอบครัว, มีนิสัยดี (ประณีตประนอม, ไม่อาชวาทมากร่า และรู้จักระงับเหตุ), มีความรู้สึกที่ต่อรัฐบาล (สนับสนุน) และประการสุดท้ายคือ ประชาชนต้องมีความจงรักภักดีต่อประเทศของตน

3. ความมั่นคงแห่งชาติ คือ การที่ประเทศชาติสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุขพอสมควร ปลอดภัยจากการคุกคามหรือการรุกรานของศัตรู สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าในระดับที่เหมาะสมกับขีดความสามารถทางการงบประมาณของตน ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี มีรายได้พอสมควรแก่อัตภาพ ประเทศชาติมีเกียรติและศักดิ์ศรี ได้รับการยอมรับนับถือจากนานาประเทศ 17

ความมั่นคงแห่งชาติ คือลักษณะของการดำรงความเป็นประเทศเอาไว้ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยอนไปกว่าหลักประการอื่นที่ได้กล่าวมาแล้ว ในทางตรงกันข้าม หลักความมั่นคงแห่งชาติเปรียบเสมือนหลักใหญ่ที่รวมเอาหลักอื่น ๆ ที่ได้กล่าว

มาแล้วเขาไวด้วยกัน ประเทศต่าง ๆ มักจะนำมาประมวลไว้เป็นแม่บทใหญ่ในรูปกฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคงภายใน (Internal Security Act) สำหรับประเทศไทยไม่ปรากฏกฎหมายในรูปแบบเช่นว่านี้ หลักใหญ่เกี่ยวกับความมั่นคงจึงกระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายฉบับต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และกฎหมายของฝ่ายบริหารอื่น ๆ เช่น ประกาศของคณะปฏิวัติ คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในฐานะสิทธิมนุษยชน

ในครั้งต้นครรัฐกรีกยังคงมีความเจริญรุ่งเรือง ทาสในนครรัฐมีเสรีภาพอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในการเขียน การพูด หากเรามีความเชื่อในความเท่าเทียมกันของมนุษย์แล้ว เราคงจะยอมรับกันว่าพื้นฐานของหลักการสิทธิมนุษยชนได้ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ยุคกรีกแล้ว หลักการดังกล่าวได้ถูกขัดเกลาโดยเมธีในยุคต่อมาอยู่ไม่ขาดสาย อาทิ จอห์น ลอค เมธีชาวอังกฤษได้กล่าวว่า "มนุษย์ย่อมมีสิทธิในชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สิน" (The rights to life, liberty, and property)

ได้มีการโต้เถียงกันถึงบ่อเกิดของแนวคิดเกี่ยวกับหลักการของสิทธิมนุษยชน ระหว่างนักนิติศาสตร์ฝรั่งเศสและนักนิติศาสตร์เยอรมัน จอร์จ จิลลิเนค (Georg Jellinek) นักนิติศาสตร์เยอรมันกล่าวถึง "ปรัชญาสิทธิของบุคคลและพลเมือง" ของฝรั่งเศสว่า เปรียบพร้อมไปด้วยหลักการของสิทธิมนุษยชนซึ่งแทรกซึมอยู่ในเนื้อหาของปรัชญา แต่เขากลับอ้างว่าแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเป็นผลมาจากการปฏิรูปศาสนาคริสต์ในอเมริกา มิได้มีสาเหตุมาจากการปฏิวัติในฝรั่งเศส การปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 ได้เจริญรอยตามความคิวิไลส์ของอเมริกาต่างหาก ดังนั้นผู้ที่สมควรจะได้รับการยกย่องจึงควรจะได้แก่ โรเจอร์ วิลเลียมส์ (Roger Williams) ชาวคริสต์ที่เคร่งศาสนาจนกระทั่งต้องถูกขับไล่ออกจากเมืองและหนีเข้าไปเพื่อค้นหาสังคมที่มีเสรีภาพในการนับถือศาสนา โดยแท้จริง แนวคิดของจิลลิเนค ถูกโต้แย้งจากนักเขียนชาวฝรั่งเศสอย่างมาก เพราะชาวฝรั่งเศสถือว่าการปฏิวัติ ค.ศ. 1789 ของพวกตนคางหากที่เป็นแบบฉบับในการปฏิรูปหลักการสิทธิมนุษยชนที่แท้จริง²

¹ Cranston, op. cit., p. 1

² Frede Castberg, Freedom of Speech in the West (Oslo:Oslo University, 1960), p. 12

อย่างไรก็ตาม ยากที่จะหาหลักฐานใคมาชี้ให้เห็นได้อย่างแน่ชัดถึงความผิดปกติในแนวคิดทั้งสองที่ต่างกัน เอกสารเป็นจำนวนมากที่รวบรวมสาระสำคัญของคำประกาศสิทธิในปี ค.ศ. 1789 ล้วนแต่เป็นผลงานของฝรั่งเศส แต่ทว่าไคระห์ถึงคำสอนของเมธีบางท่านก่อนหน้าปี ค.ศ. 1789 รวมถึงผลงานการประกาศอิสระภาพของมลรัฐเวอร์จิเนียในปี ค.ศ. 1776 ก็จะทำให้เกิดความสับสนว่าใครจะเป็นผู้พื้นฐานให้กับสิทธิมนุษยชนกันแน่ รวมตลอดถึง Bill of Rights; 1689 ของอังกฤษซึ่งได้รับการจัดทำขึ้นก่อนหน้า เหตุการณ์ทั้งสองอยู่นานโขทีเดียว

อารยธรรมยุคใหม่ที่มีส่วนกระตุ้นให้เกิดความสำนึกในสิทธิมนุษยชนได้แก่ ปัญหาทาสและเชลยศึกในสงคราม ปัญหาแรกๆ จะได้รับการแก้ไขให้ลุล่วงไปก่อนหน้านี้แล้ว เมื่ออังกฤษประกาศเลิกทาสเป็นผลสำเร็จในปี ค.ศ. 1772 สหรัฐอเมริกาเริ่มเลิกทาสในปี ค.ศ. 1863³

ส่วนปัญหาเชลยศึกในสงครามและการละเมิดจารีตประเพณีในการทำสงคราม จะเป็นปัญหาที่ยังเรื้อรังและไม่ได้รับการแก้ไขกระทั่งทุกวันนี้ ผู้พิพากษาเลาเทอร์พาท (Lauterpacht) แห่งศาลโลก เคยแต่งตำราเสนอแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนพร้อมกับเสนอร่างกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน แต่แนวคิดของท่านเพิ่งจะปรากฏเมื่อสหประชาชาติออกกฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเพื่อให้ประเทศต่าง ๆ เคารพและปฏิบัติตาม บทบัญญัติทั้งสองฉบับดังกล่าวยอมรับว่าสิทธิมนุษยชนมิใช่สิทธิที่ควรมีควรรักษาตามความต้องการแห่งสภาวะทางร่างกายแต่เพียงอย่างเดียว แต่สิทธิมนุษยชนรวมไปถึงความต้องการในสภาวะต่าง ๆ ที่จำเป็นคาลิให้มนุษย์สามารถที่จะใช้

³ โกลด์ โสภาคยวิจิตร, การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายระหว่างประเทศ (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 1

ประโยชน์จากความคิดและสติปัญญาของตน เพื่อให้ความต้องการทางจิตใจได้รับการ
 ตอบสนองด้วย อาทิ การพูด เขียน หรือแสดงความคิดเห็นโดยประการอื่นอย่างเสรี
 และปราศจากการแทรกแซง ในส่วนอารัมภบทของกฎบัตรสหประชาชาติได้ตั้งเจต-
 จานงไว้อย่างแน่วแน่ที่จะยึดมั่นในสิทธิมนุษยชนและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ในสิทธิ
 อันเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคน ส่งเสริมความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคมและเสรี-
 ภาพในการดำเนินชีวิต และด้วยความยึดมั่นในเจตจำนงดังกล่าว มาตรา 1 ข้อ 3
 ของกฎบัตรฯ จึงได้บัญญัติไว้ว่า

"เพื่อทำการร่วมมือระหว่างประเทศ ในอันที่จะแก้ปัญหาระหว่างประเทศใน
 เศรษฐกิจ การสังคม วัฒนธรรม และมนุษยธรรม และส่งเสริมและสนับสนุน
 การเคารพสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพอันเป็นหลักรวมสำหรับทุก ๆ คนโดยปราศจาก
 ความแตกต่างในทางเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา"

นอกจากกฎบัตรสหประชาชาติจะเป็นผลงานชิ้นแรกของสหประชาชาติในการ
 คุ้มครองสิทธิมนุษยชนแล้ว ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยังได้ช่วยย้าให้ เห็นเจตนารมณ์
 ของสหประชาชาติในเรื่องสิทธิมนุษยชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยข้อบัญญัติในมาตรา 19 และ
 มาตรา 20 ตามลำดับ

มาตรา 19 " บุคคลมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิดเห็น และการแสดงออก สิทธินี้
 รวมถึงอิสรภาพ ที่จะยึดมั่นในความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซงที่จะแสวงหา รับ
 ตลอดจนแจกแจงข่าว รวมทั้งความคิดเห็นโดยผ่านสื่อใด ๆ โดยมีต่องำกั้นถึงขอบเขต
 แห่งดินแดน"⁴

4

Article 19: Everyone has the right to freedom of
 opinions and expression; this right includes freedom to hold
 opinions without interference and to seek, receive and impart
 information and ideas through any media, and regardless of frontiers.

- มาตรา 20 " 1) บุคคลมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการชุมนุม และการสมาคมโดยสงบ
- 2) การบังคับให้บุคคลเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมแห่งใดแห่งหนึ่งจะกระทำมิได้" 5

นอกจากกฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้ว ผลงานครั้งหลังสุดของสหประชาชาติ คือ การดำเนินการจัดทำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1976 และวันที่ 26 มีนาคม ค.ศ. 1976 ตามลำดับ โดยเฉพาะกติกาวาดด้วยสิทธิทางแพ่ง และทางการเมืองได้บัญญัติให้การรับรองไว้อย่างชัดเจนถึงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น โดยมาตรา 19 บัญญัติว่า

- "(1) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะยึดมั่นในความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง
- (2) บุคคลทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการแสดงออก, สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการแสวงหา รับ และแจ้งข่าวและความคิดเห็นทุกชนิดโดยปราศจากขอบเขต ไม่ว่าจะเป็นในรูปการพูด การเขียน หรือพิมพ์ ศิลปะ หรือการสื่อสารอย่างอื่นแล้วแต่จะเลือกใช้
- (3) การใช้สิทธิตามข้อ (2) ของมาตรฐานนี้จะต้องกระทำด้วยหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นพิเศษ สิทธิดังกล่าวนี้อาจจะถูกจำกัดได้แต่เฉพาะโดยกฎหมายเพื่อความจำเป็นต่อ

5

Article 20 1) Everyone has the right to freedom of peaceful assembly and association.

2) No one may be compelled to belong to an association.

- ก) การเคารพในสิทธิ หรือ ชื่อเสียงของบุคคลอื่น
 ข) เพื่อความมั่นคงแห่งชาติ หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือ
 สุขภาพของประชาชน หรือศีลธรรมอันดี" ⁶

คัคค์ ฮัมมาโฮลด์ (Dag Hammarskjöld) อธิบดีเลขาธิการใหญ่องค์การ
 สหประชาชาติเคยกล่าวถึงบทบาท ความสำคัญของสหประชาชาติ เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง
 สิทธิมนุษยชนไว้ว่า

6

Article 19; 1) Everyone shall have the right to hold
 opinions without interference.

2) Everyone shall have the right to freedom
 of expression; this right shall include freedom to seek, receive and
 impart information and ideas of all kinds, regardless of frontiers,
 either orally, in writing or in print, in the form of art, or through
 any other media of his choice.

3) The exercise of the rights provided for
 in paragraph (2) of this article carries with it special duties
 and responsibilities. It may therefore be subject to certain
 restrictions, but these shall only be such as are provided by law
 and necessary:

a) For respect of the rights or reputations
 of others;

b) For the protection of national security or
 of public order (ordre public), or of public health or morals.

"องค์การสหประชาชาติมีความสำคัญมากในฐานะที่เป็นรูปร่างของอุดมคติ
 สัจญ์ลักษณะของการเข้าสู่ชีวิตระหว่างชาติ... เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของกฎหมาย
 ความยุติธรรม และสิทธิมนุษยชน" ⁷

อย่างไรก็ตามแม้ว่าสหประชาชาติจะได้ใช้ความพยายามที่จะให้การคุ้มครอง
 สิทธิมนุษยชนบ้างเกิดผล แต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นว่าการดำเนินงาน
 ขององค์การสหประชาชาติมิได้บังเกิดผลเท่าที่ควร เพราะเอกสารคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้ง
 สามฉบับล้วนแต่ขาดสภาพบังคับอย่างจริงจัง ประกอบกับอิทธิพลทางการเมืองระหว่าง
 ประเทศโดยบังการดำเนินงานของสหประชาชาติเสียสิ้น ทนทางเดียวที่ยังคงหลงเหลือ
 อยู่ และพอจะบังเกิดผลอยู่บ้างก็คือการลงโทษทางศีลธรรม (moral force)
 หรือการประจานนั่นเอง ข้อโต้แย้งจากนักวิชาการยุคปัจจุบันเริ่มทยอยปรากฏออกมา
 ประนามว่าอันที่จริงปัญญาสาทว่าควยสิทธิมนุษยชนเป็นผลมาจากโรคกลัวสงครามของ
 สหประชาชาติ สหประชาชาติไม่ได้เพิ่มเติมกลไกบังคับการปฏิบัติอย่างจริงจังมากไปกว่า
 การเรียกร้องให้มีการเคารพในหลักการของกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law)
 เลย นั่นก็คือประนามความบกพร่องของสหประชาชาตินั่นเอง ⁸

ในภาวะที่องค์การสหประชาชาติไม่อาจดำเนินงานได้อย่างบังเกิดผลนี้เองทำ
 ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์การส่วนภูมิภาค (regionalism) ได้แพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว
 และความพยายามโดยอาศัยความร่วมมือกันเฉพาะส่วนภูมิภาคนี้ก็จะได้ผลมากกว่า

⁷ การุณย์ลักษณ์ พหลโยธิน และคณะ, องค์การระหว่างประเทศ
 (กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522), หน้า 146

⁸ A.H. Robertson, Human Rights in National & International
Law (N.Y.: Occana Publications, Inc., 1970), p. 330

การรวมมือกันในสหประชาชาติ โดยเฉพาะ "สนธิสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐาน" (The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) หรือ "สนธิสัญญากรุงโรม" (The Rome Convention) ซึ่งมีผลใช้บังคับกับรัฐสมาชิก เมื่อวันที่ 3 กันยายน ค.ศ. 1953 ถือเป็นต้นแบบแห่งความสำเร็จในเรื่องนี้สนธิสัญญากรุงโรม เป็นผลงานของยุโรปตะวันตกที่ไม่ใช่กลุ่มรัฐคอมมิวนิสต์ ซึ่งสถานะดังกล่าวบรรดาประเทศในยุโรปตะวันออกต่างพากันเฉยเมยต่อสนธิสัญญากรุงโรม และมองว่าเป็นผลพลอยได้ของความเจริญในระบบทุนนิยม ที่มุ่งคุ้มครองบรรดานายทุนและเป็นการทำให้ความสนใจของประชาคม (Community) ตกอยู่แก่หลักนิติธรรม (The Rule of Law) มากกว่าจะมีความคิดหวังรัฐสังคมนิยม (The ideal Socialist State) บรรดารัฐยุโรปตะวันออกจึงไม่เห็นด้วย⁹

สาระสำคัญเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นปรากฏในมาตรา 10 ของสนธิสัญญากรุงโรม กล่าวคือ

" (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการแสดงออก สิทธินี้จะรวมถึงอิสรภาพในการยึดมั่นในความคิดเห็น การรับรู้และแจ้งข่าว และความคิดอ่านโดยปราศจากขอบเขตและการแทรกแซงของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้บทบัญญัติมาตรานี้ไม่ขัดขวางรัฐในการออกใบอนุญาตเพื่อการกระจายเสียง กิจกรรมโทรทัศน์หรือภาพยนตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(2) การใช้สิทธิดังกล่าวต้องประกอบด้วยความรับผิดชอบซึ่งอาจอยู่ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์ เงื่อนไข ขอบจำกัด หรือบทลงโทษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเพื่อความจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย ความมั่นคงแห่งชาติ บูรณภาพแห่งดินแดน หรือความปลอดภัยของสาธารณชน สำหรับป้องกันความไม่สงบหรืออาชญากรรม เพื่อสุขภาพ ศีลธรรม ชื่อเสียงหรือสิทธิของบุคคลอื่น ป้องกันการเปิดเผยความลับ หรือเพื่อคงไว้ซึ่งอำนาจยุติธรรมของศาล¹⁰

10

Article 10 (1) Everyone has the right to freedom of expression; This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This Article shall not prevent states from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises.

(2) The exercise of these freedoms, since it carries with its duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

คดีแรกที่ถูกนำขึ้นสู่ศาลสิทธิมนุษยชนในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรา 10 นี้คือคดี เบเกอร์ กับเบลเยียม (De Becker v. Belgium) เบเกอร์เป็นนักหนังสือพิมพ์และได้รับแต่งตั้งจากชาติให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองบรรณาธิการหนังสือ "เลอริชัว" (Le Soir) ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายหลังสงครามสงบลงโดยฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นฝ่ายมีชัย เบเกอร์ถูกลงโทษฐานสมคบกับศัตรูให้จำคุกตลอดชีวิต เขาถูกปล่อยตัวในปี ค.ศ. 1951 โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องไม่เข้าทำงาน หรือร่วมงานกับกิจการสิ่งตีพิมพ์ใด ๆ เบเกอร์จึงนำเรื่องขึ้นร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของสภายุโรป คณะกรรมการพิจารณาเห็นว่าการทำโทษนายเบเกอร์ ไม่สอดคล้องกับสนธิสัญญาฯ จึงนำเรื่องขึ้นพิจารณาถึงศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป แต่ยังมีพื้นที่ศาลจะไต่พิจารณา รัฐบาลเบลเยียมได้ออกพระราชบัญญัติเมื่อ 30 มิถุนายน ค.ศ. 1961 แก้ไขกฎหมายที่ไต่ลงโทษ เบเกอร์ เสียก่อน ศาลจึงไต่ระงับคดี

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของคณะกรรมการได้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี สนธิสัญญากรุงโรม จะก้าวไปไกลกว่าความร่วมมือในส่วนภูมิภาคอื่น แต่สนธิสัญญากรุงโรม ก็จะได้รับคำชมเชยในทันทีที่ไต่พิจารณาการดำเนินงานด้านนี้ให้แก่องค์การส่วนภูมิภาคอื่น ๆ อาทิ ในปี ค.ศ. 1959 ซึ่งเป็นเวลา หลังจากลงนามในสนธิสัญญากรุงโรมแล้ว "ร่างสนธิสัญญาแห่งกลุ่มประเทศอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน" (Draft Inter-American Convention on Human Rights) ได้ถูกรับไว้พิจารณา และต่อมาในปี ค.ศ. 1961 แนวความคิดในเรื่องนี้ได้แพร่ขยายเข้าสู่ทวีปอเมริกาในสมัยประชุมครั้งแรกของสภานักกฎหมายอาฟริกกัน สิ่งหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการขยายตัวในแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนก็คือ ระบบกฎหมายคอมมอน-ลอว์ (Common Law System) ซึ่งได้ใช้กันอยู่อย่างแพร่หลายในทวีปอเมริกาเหนือ ยุโรป และประเทศเครือจักรภพ (British Commonwealth) ทั้งนี้เพราะหลัก

นิติธรรม (The Rule of Law) อันเป็นส่วนหนึ่งของคอมมอนลอว์ไคววาล์ฟ
 ธรรมชาติที่เน้นความสำคัญในบุคลิกภาพของมนุษย์ และเทอคอนสิทซ์ส่วนบุคคลอย่างมาก¹¹

สิ่งที่ควรพิจารณาอีกคือความสำเร็จในการพิทักษ์สิทธิมนุษยชนจะมีหนทางเป็นไปได้
 นั้นมิใช่จะขึ้นอยู่กับข้อบัญญัติที่สละสลวยของสนธิสัญญา ที่ขอตกลงที่ทำขึ้นแต่อย่างใด การพิทักษ์
 สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานจะมีหนทางสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับความสำนึก และระบบการ
 มังคัมที่มีประสิทธิภาพในรูปของศาลที่เป็นอิสระมากกว่า¹² รัฐธรรมนูญของประเทศอินเดีย
 และประเทศออสเตรเลีย ก็มีบทบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพส่วนบุคคลน้อยเสียกว่าสิทธิ เสรีภาพ
 ที่ประชาชนของประเทศทั้งสองมีอยู่จริงเสียอีกทั้งนี้ เพราะประเทศอินเดีย และประเทศ
 ออสเตรเลียเคยมีมาตรการในทางปฏิบัติที่¹³ เช่นเดียวกัน สนธิสัญญากรุงโรม มีผลใน
 ทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพต่อประเทศสมาชิกในกลุ่มยุโรปตะวันตก มากกว่าการดำเนินงาน
 ขององค์การสหประชาชาติที่ผ่านมาเสียอีก ทั้งนี้ เพราะความสำนึกถึงสิทธิมนุษยชนของกลุ่ม
 ประเทศสมาชิก พร้อมกับสภายุโรปมีองค์การในการดำเนินงานในด้านนี้ย่อมมีประสิทธิภาพ
 นั้นเอง

ทั้งที่ไต่ถามมาแล้วว่า หลัก "นิติธรรม" (The Rule of Law) ของ
 ยุโรปเป็นแนวความคิดสากลทั่วไปซึ่งกำหนดรากฐานของสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นมูลฐานที่
 ปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและในสนธิสัญญากรุงโรม ยิ่งไปกว่านั้นผลลัพธ์
 ที่ตามออกมาปรากฏว่า สนธิสัญญากรุงโรมสามารถทำให้ความต้องการ² อย่างซึ่งครั้ง
 หนึ่งมันเคยขัดแย้งกันอยู่มาก สอดคล้องกันไต่ถามคือสามารถให้ความคุ้มครองสิทธิ
 มนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานโดยปราศจากการทำให้กลไกรัฐต้องเป็นอัมพาต หรือ
 ทำให้ความมั่นคงแห่งชาติต้องเสื่อมถอยลง

11
 ibid., p. 331

12 ibid.

13 ibid.

สำหรับการดำเนินงานในภูมิภาคอื่นที่นับว่าได้รับความสำเร็จไม่แพ้ทวีปยุโรป ก็ได้แก่ทวีปอเมริกา ทางอเมริกาเหนือมีสภาพต่างจากเอเชียและแอฟริกาโดยสิ้นเชิง ชาวอเมริกันพากันชื่นชมกับสิทธิเสรีภาพทางการเมืองมาเป็นเวลากว่าหนึ่งศตวรรษแล้ว บางครั้งจึงคิดว่าชาวอเมริกันไม่มีใครจะกระตือรือร้นในด้านการพิทักษ์สิทธิมนุษยชน จนกระทั่งปล่อยให้ทวีปยุโรปดำเนินงานล้ำหน้าไปในคานนี้ อันที่จริงแล้ว ทวีปอเมริกา ได้มีการดำเนินการร่วมมือในคานนี้ตลอดมา แต่อาจจะเป็นเพราะชาวอเมริกันซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ในทวีปต่าง ได้รับการคุ้มครองในคานนี้อยู่ตลอดมา จึงไม่มีใครจะปรากฏปัญหาสำหรับพวกเขามากนัก สิ่งที่ชาวอเมริกันเป็นห่วงก็คือสิทธิมนุษยชนในประเทศด้อยพัฒนา อื่น ๆ มากกว่า โรเบิร์ต สตรูส ฮูเป (Robert Strouse-Hupé) กล่าวว่า อุณหภูมิแบบประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกาได้ผลักดันให้สหรัฐอเมริกายื่นมือเข้าช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ ให้ออกพ้นจากภัยคุกคามเสรีภาพ 14

ในปี ค.ศ. 1948 การประชุมขององค์การนาารัฐอเมริกัน (Organization of American States) ได้ลงมติรับข้อตกลง "ปฏิญญาอเมริกันว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของประชาชน" (American Declaration of the Rights and Duties of Man) ซึ่งมีข้อความคล้ายคลึงกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) แต่ได้มีการลงมติกันก่อนหน้าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเสียอีก นอกจากนั้นในการประชุมครั้งนี้ "คณะกรรมการกฎหมายแห่งกลุ่มประเทศอเมริกัน" (The Inter-American Juridical Committee) โดยกร่างบทบัญญัติเกี่ยวกับศาลคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแห่งกลุ่มประเทศอเมริกัน (Statue for an Inter-American Court for the Protection of Human Rights) ขึ้นพิจารณาอีกด้วย

14

Robert Strouse - Hupé, Hassy H. Hazard, The Idea of Colonialism (New York: Frederick A. Praeger, 1966), p. 472

ต่อมาในปี ค.ศ. 1959 ในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศขององค์การ
 นานารัฐอเมริกัน ครั้งที่ 5 ณ ซานดิเอโก (San Diego) องค์การได้ให้
 ความสนใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น เมื่อครั้งที่ 8 (Resolution VIII) ได้ให้ "สภานัก-
 กฎหมายแห่งกลุ่มประเทศอเมริกา" (The Inter-American Council of Jurists)
 เตรียมร่าง "สนธิสัญญาแห่งกลุ่มประเทศอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน" (Inter-American
 Convention on Human Rights) และได้ให้จัดตั้ง "คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
 แห่งกลุ่มประเทศอเมริกา" (Inter-American Commission on Human Rights)
 ขึ้น ประกอบด้วยสมาชิก 7 คนที่ได้รับเลือกจาก "สภาแห่งองค์การนานารัฐอเมริกัน"
 (The Council of the OAS) ในร่าง "สนธิสัญญาแห่งกลุ่มประเทศ
 อเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน" (Inter-American Convention on Human Rights)
 นี้เลียนแบบอย่างของยุโรปมากแต่ได้ปรับปรุงเพิ่มเติมบางประการให้ครอบคลุมไปถึงสิทธิ
 ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมด้วย

ร่างฯ นี้กำหนดให้เมื่อองค์การดำเนินงานคล้ายคลึงกับสนธิสัญญากรุงโรม คือให้
 มี "คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งกลุ่มประเทศอเมริกา" (Inter - American
 Commission on Human Rights) และ "ศาลคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแห่ง
 กลุ่มประเทศอเมริกา" (Inter - American Court for the Protection of
 Human Rights) แต่ศาลนี้มีอำนาจมากกว่าศาลของยุโรป คือศาลอาจสั่งให้ผู้กระทำ
 ละเมิด กระทำใหญ่ถูกละเมิดกลับคืนสู่สถานะเดิม หรือจะให้ชดเชยค่าเสียหายก็ได้ นอก
 จากนี้ศาลอาจสั่งให้รัฐที่กระทำละเมิดชดเชยค่าเสียหาย และส่งรายงานประจำปีแสดง
 รายละเอียดในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลด้วย อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติก็ยังมีอาจจะ
 คัดค้านลงไม่ไควว่า ร่างฯ ดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จเพียงใด ตัวอย่างได้แก่ การ
 ทำงานของ "คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งกลุ่มประเทศอเมริกา" (Inter-American
 Commission on Human Rights) ซึ่งเริ่มทำงานในปี ค.ศ. 1960 และได้

เสนอขอเพิ่มอำนาจและขอบเขตในการทำงานเมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1965 คณะกรรมการวิชาการได้พิจารณาสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในคิวบา, ไลบี, โคมินกัน, เอกวาดอร์, กัวเตมาลา, นิคารากัว, ฮอนดูรัส และปารากวัย อย่างไรก็ตาม รายงานในสถานการณ์ของประเทศเหล่านั้นมิได้ถูกตีพิมพ์จนกระทั่งบัดนี้ 15

เป็นที่น่าสงสัยว่าองค์การนาถารัฐอเมริกันมิได้ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร การใช้ร่างฯ ที่ซานติเอโก นี้ยังคงปราศจากอำนาจบังคับที่แท้จริง สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ การที่อเมริกานำสิ่งนี้มาซึ่งก็คือการออกเลียนแบบอย่างของสนธิสัญญากรุงโรม โดยมีค่าหนึ่งถึงสภาพที่แตกต่างจากทวีปยุโรป การนำหลัก "นิติธรรม" (The Rule of Law) มาบังคับใช้ในลาตินอเมริกาซึ่งกฎหมายฝ่ายบริหารฝังรากลงไปลึกแล้วนั้น ทำให้การบังคับใช้สนธิสัญญาไม่ได้ผลเท่าที่ควร หนทางที่น่าจะเป็นไปได้อาจจะต้องดำเนินการร่างสนธิสัญญาเป็นจำนวนมากกว่าหนึ่งฉบับในสาระที่แตกต่างกันไป เพื่อมุ่งใช้ครอบคลุมประเทศที่มีรากฐานทางการเมืองแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งก็เท่ากับเป็นการแบ่งระบบที่มีส่วนย่อย (Sub-regional) ลงไปอีก 16

สำหรับปัญหาสิทธิมนุษยชนในทวีปเอเชียเอง จุดเริ่มต้นของการดำเนินงานน่าจะเริ่มได้ตั้งแต่การประชุมของ "สถาบันนักนิติศาสตร์เอเชียอาคเนย์และภาคพื้นแปซิฟิก"

(the Congress of South-East-Asian and Pacific Jurists)

ซึ่งมีขึ้น ณ กรุงเทพฯ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1965 ภายใต้การอุปถัมภ์ของ

"คณะกรรมการนักนิติศาสตร์ระหว่างประเทศ" (The International Commission of Jurists) ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่เคยปรากฏความร่วมมือระหว่างประเทศในค่านนี้เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้เลย

แม่แต่องค์การ SEATO เองซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีบทบาทอยู่มากในด้าน

15 Robertson, op. cit., p. 335

16 ibid., p. 337

กฎหมายและวัฒนธรรมก็ยังไม่เคยดำเนินการอย่างจริงจังในปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ครั้งหนึ่ง สภานักนิติศาสตร์ (The Congress of Jurists) เคยเสนอความเห็นในการดำเนินการจัดทำ "สนธิสัญญาแห่งเอเชียว่าด้วยสิทธิมนุษยชน" (Asian Convention on Human Rights) แต่ความเห็นดังกล่าวมิได้เป็นที่ยอมรับกันจากรัฐบาลของแต่ละประเทศ¹⁷ อย่างไรก็ตาม แนวคิดเกี่ยวกับระบบความร่วมมือแบบย่อย (Sub-regional) ซึ่งจะมีส่วนช่วยกระชับความร่วมมือให้เกิดความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น อาจจะก้าวไปสู่ความสำเร็จไ้เร็วกว่ากลุ่มนานารัฐอเมริกันก็อาจเป็นไปได้เมื่อปรากฏความร่วมมือกันขึ้นในทางเศรษฐกิจระหว่าง 5 ประเทศของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ประเทศไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ ในคำประกาศของประเทศสมาชิกทั้ง 5 ประเทศ (The ASEAN Declaration) เมื่อปี ค.ศ. 1967 แสดงให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายของ ASEAN - ซึ่งจะปฏิบัติตามแนวทางของกฎบัตรสหประชาชาติ คำประกาศนั้นกล่าวว่

"เพื่อส่งเสริมสันติภาพ และเสถียรภาพในภูมิภาค ตลอดจนเคารพในความยุติธรรมและหลักนิติธรรมในความสัมพันธ์ของประเทศในภูมิภาค และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกฎบัตรสหประชาชาติ" ¹⁸

¹⁷ ibid., p. 339

¹⁸ "To promote regional peace and stability through abiding respect for justice and the rule of Law in the relationship among countries of the region and adherence to the principles of the United Nations Charter"

จุดมุ่งหมายของ ASEAN ค้ำถ้วว เท้กัถบ ٱนการยอมรับในการพิทักษ์ สิทธิมนุษยชนโดยปริยาย และปัจจุบัน ASEAN เองก็จจะค้ำเนินงานในค้ำนสิทธิ มนุษยชนอยาง ไคผลในการ เรียกรองมติโลกให้หันมาสนใจและแก้ปัญหาสิทธิมนุษยชนใน กลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์เพื่อนบ้านแต่สำหรับปัญหาสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นมูลฐานโดย เฉพาะในการพูด เขียน และการแสดงความคิดเห็นของประชาชนในประเทศสมาชิกเอง จจะยังไม่ก้าวหน้าไปเท่าที่ควรเลย

โดยสรุปแล้วทวีปเอเชียยังมีใครจะก้าวหน้านักในปัญหาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และอาจจะกล่าวไคว่ายังไม่ปรากฏอะไรที่เป็นขึ้นเป็นอันเลยกว่าไค อุทธาทรณลักรเรื่อง หนึ่งก็คือ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในเอเชีย และในโลกจีนเป็นประเทศที่อ้างว่าเป็นบอ เกิดแห่งอารยธรรมที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก และในปัจจุบันจะเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ที่พยายามจะแสดงออกซึ่งนโยบายแบบเสรีประชา- ธิปไตยมากที่สุดในบรรดาคอมมิวนิสต์ชั้นแนวหน้า แต่เมื่อเดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 1979 หนังสือพิมพ์กวางหมินของจีน สนอบทความวิจารณ์ว่า "สิทธิมนุษยชนไม่ใช่สโลแกนที่สำคัญ ของพรรคคอมมิวนิสต์" และ "เราควรไคมาตรการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อประกัน สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน แต่สิทธิใด ๆ ที่ถูกจำกัดโดยเงื่อนโซทางวัตถุประสงค์และการ และระคับทางวัฒนธรรม โดยปราศจากเศรษฐกิจที่พัฒนาอยางยุติธรรมแล้วก็จะ เป็น การยากที่จะให้ประชาชนทุก ๆ คนไคมีสิทธิในการทำงาน การพักผ่อนและไครับผล ตอบแทนทางเศรษฐกิจอยางเต็มที่ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการมุ่งไคความพยายามทั้งหมด ในการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยี่ประการ" 19

จะเห็นได้ว่า การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ยังคงมีความผูกพันอยู่กับสิทธิการเมือง ความเชื่อ ทศนคติ และอุดมการณ์อย่างแยกจากกันไม่ออก ในกรณีเช่นนี้ การแก้ปัญหาดังกล่าว โดยอาศัยองค์การระหว่างประเทศในระดัปลงโลกจะยังเป็นสิ่งที่ห่างไกลและยากที่จะประสบความสำเร็จ เพราะความแตกต่างกันในปัจจัยดังกล่าว สิ่งที่น่าจะกระทำได้อีกในอนาคตอันใกล้ก็คือ ความร่วมมือกันในส่วนภูมิภาค ระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่มีระบอบการปกครอง ความเชื่อ ทศนคติ และอุดมการณ์ตรงกัน และสิ่งสำคัญก็คือความพร้อมด้วยความสำเร็จในความเป็นมนุษย์ของประชาชนแต่ละประเทศนั่นเอง ในเรื่องนี้ไคมีนักวิชาการและบุรุษคุณวุฒิในคานต่าง ๆ แสดงทรรศนะและข้อคิดที่แตกต่างกันออกไปดังนี้ 20

1. เอ็ม. บี. ครูว์ (M.B.Cruwe) เป็นภาคหลวงท่านหนึ่งที่เสนอให้ฝ่ายศาสนาแสดงความสนใจในการประสิทธิ์ประสาทคำสอน เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ใหม่มากกว่านี้ ท่านกล่าวว่าพระราชสาส์น "Pacem in Terris" ของ Pope John XXIII ได้วางรากฐานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไว้อย่างหาค่าประมาณมิได้

2. จี. โอ. วอร์เบอกซ์ (G.O.Warburg) เสนอให้กำหนดหน้าที่ของข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชน (High Commissioner for Human Rights) ขององค์การสหประชาชาติโดยขยายขอบเขตให้กว้างขวางขึ้นและครอบคลุมการกระทำทุกชนิดเท่าที่จะเป็นไปได้ นอกจากนี้ยังได้เสนอให้องค์การเอกชนต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนใหม่มากขึ้น

3. กอร์ดอน แอล. วิลลีย์ (Gordon L. Weil) เห็นว่าผลสำเร็จในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขึ้นอยู่กับ การให้การศึกษาในปัญหาสิทธิมนุษยชนแก่ ประชาชนอย่างทั่วถึงซึ่งควรเริ่มกระทำกันตั้งแต่ในโรงเรียน และโดยการประชาสัมพันธ์ทางสื่อสารมวลชนอื่น ๆ เขาเห็นว่าหนังสือพิมพ์เป็นผู้นำบทบาทที่สำคัญในเรื่องนี้

4. ศาสตราจารย์ฟิลาดีกซ์ เอร์มาโครา (Professor Felix Ermacora) กล่าวว่าเอกสารคุ้มครองสิทธิมนุษยชนกับการดำเนินงานคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามทางปฏิบัติยังอยู่ห่างไกลกันมาก และการดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จในเร็ววัน เป็นสิ่งที่หวังยาก เพราะ

ประการแรก แนวความคิดของฝ่ายตะวันตกและฝ่ายตะวันออก ในความหมายของ "สิทธิมนุษยชน" ยังแตกต่างกันมาก อาทิ ในรัฐคอมมิวนิสต์ เชื่อกันว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของเอกชนหากขัดแย้งกับระบอบการปกครอง

ประการที่สอง ประเทศต่าง ๆ ที่ดำเนินการเรียกร้องให้มีการพิทักษ์สิทธิมนุษยชนในปัจจุบันประกอบไปด้วยประเทศที่ดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ และประเทศที่ดำเนินงานเพราะหวังผลในทางการเมือง นั่นคือ "สิทธิมนุษยชน" ในโลกนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ "สิทธิมนุษยชนที่แท้จริง" (True human rights) และ "สิทธิมนุษยชนทางการเมือง" (Political human rights)

5. ยูทิพากา เจ. เจ. ครีโมนา (J.J. Cremona) กล่าวว่า ประเทศอังกฤษแม้จะไม่มีรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ประเทศอังกฤษก็สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้ดีกว่าในอีกหลาย ๆ ประเทศที่มีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร

แนวคิดจึงอยู่ที่ว่าการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสำนึกในหมู่นักถว เมืองและประชาชนทั่วไปมากกว่า ในทางตรงกันข้าม การบัญญัติคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้เป็นทัวหนังสือ ในบางกรณีกลับเกิดผลเสียมากกว่า เพราะการเคร่งครัดในการตีความยอมจะทำให้เกิดข้อโหว่ได้ ดังนั้นการบังคับให้มีการเคารพในสิทธิมนุษยชนยอมจะมีประโยชน์มากกว่าข้อความที่ปรากฏในเอกสาร

โดยสรุปแล้ว กฎบัตรสหประชาชาติและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยอมรับว่าสิทธิมนุษยชนมิได้เป็นสิทธิทางคานสถาพร่างกายเท่านั้น กฎบัตรสหประชาชาติส่งเสริมการเคารพในอิสรภาพขั้นมูลฐานสำหรับมนุษย์ทุกคน และการเคารพปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชนโดยปราศจากการคำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา ซึ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็ได้บัญญัติเป็นข้อความร่วมกันโดยให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซงรวมถึงการชุมนุมและการสมาคมโดยสงบ นอกจากนี้สหประชาชาติยังมีกิจการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมืองให้การรับรองและคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งบัญญัติรับรองเสรีภาพในการแสดงออก ในการแสวงหา รับ และแจ้งข่าวและความคิดเห็นทุกชนิดโดยปราศจากขอบเขตอึกด้วย แต่โดยเหตุที่องค์การสหประชาชาติเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีความแตกต่างกันทางด้านพื้นฐานทางวัฒนธรรมและลัทธิการเมือง การปกครองทำให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยองค์การสหประชาชาติไม่สู้จะมีประสิทธิภาพ และเป็นต้นเหตุให้เกิดความร่วมมือกันในส่วนภูมิภาคของกลุ่มประเทศที่มีอุดมการณ์และทัศนคติตรงกันและมีความตั้งใจจริงที่จะดำเนินงานในเรื่องนี้ ทวีปยุโรปตะวันตกดูเหมือนจะเป็นเพียงภูมิภาคเดียวที่ประสบความสำเร็จในเรื่องนี้ สนธิสัญญากรุงโรมยังคงถือว่าเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชนและได้บัญญัติคุ้มครองไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ความสัมฤทธิ์ผลในเรื่องนี้ของทวีปยุโรปตะวันตก มิได้ขึ้นอยู่กับสนธิสัญญากรุงโรม แต่

ชนอยู่กับสภาพบังคับทางศาลที่มีความเป็นอิสระ ประกอบกับความสำนึกในสิทธิมนุษยชน
ในหมู่ประชาชนเมื่ออยู่สูงกว่าภูมิภาคในส่วนอื่น ๆ ของโลก

มีข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นใน
ฐานะที่เป็นสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เองก็ได้ถือว่า
เสรีภาพนั้นเป็นเสรีภาพเด็ดขาด (absolute) เพราะอย่างน้อยคำว่าสิทธิใน
เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (The Right to Freedom of Opinions
and Expression) ก็แสดงอยู่ในตัวว่าต้องมีขอบเขตจำกัด เพราะคำว่า
เสรีภาพ (freedom) นั้น จะหมายความว่ากว้างขวางหรือเลยเถิดโดยไม่มี
ขอบเขตในตัวเองหาได้ไม่ นอกจากนี้ในมาตรา 20 เองก็พูดถึงเสรีภาพในการชุมนุม
โดยสงบ คำว่า "สงบ" (Peaceful) ก็แสดงอยู่ในตัวว่าโดยอาการปกติ
เรียบร้อย ในกติกาว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง และทางการเมืองก็กล่าวถึงข้อจำกัดการใช้
เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเช่นกัน ดังปรากฏในมาตรา 19 (3) ว่า

"การใช้สิทธิตามข้อ (2) ของมาตรานี้ จะต้องกระทำด้วยหน้าที่และความ
รับผิดชอบเป็นพิเศษ สิทธิดังกล่าวนี้อาจจะถูกจำกัดได้ แต่เฉพาะโดยกฎหมาย
เพื่อความจำเป็นต่อ

- ก. การเคารพในสิทธิ หรือ ชื่อเสียงของบุคคลอื่น
- ข. เพื่อความมั่นคงแห่งชาติ หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน
หรือ สุขภาพของประชาชนหรือศีลธรรมอันดี"

ยิ่งกว่านั้นในมาตรา 4 ของกติกาตั้งกล่าวไว้ได้อีกด้วยว่าในการใช้
เสรีภาพทั้งหลายซึ่งจะกล่าวไว้ในกติกานี้ รัฐบาลกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการ
หันเหออกจากมาตรฐานแห่งสิทธิมนุษยชนได้ (deviation from the human
rights standards) ในกรณีที่เกิดภาวะฉุกเฉินอย่างยิง (public emergency)
ซึ่งมีลักษณะที่

- ก. ภาวะฉุกเฉินอย่างถึงอันเป็นภัยต่อสาธารณะนั้นต้องร้ายแรงถึงขนาดเป็นภัยอันตรายต่อชาติ
- ข. ต้องมีการประกาศภาวะเช่นว่านอย่างเป็นทางการ
- ค. การใช้มาตรการใด ๆ เพื่อจำกัดปกป้องภัยอันตรายอันเกิดจากภาวะดังกล่าวต้องไม่เกินจำเป็น
- ง. มาตรการดังกล่าวต้องไม่ถึงขนาดขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ
- จ. มาตรการดังกล่าวต้องไม่เป็นการเลือกปฏิบัติเพราะเห็นแก่เชื้อชาติ ชาติ เพศ ภาษา ศาสนา หรือเผ่ากำเนิด
- ฉ. รัฐซึ่งต้องการใช้มาตรการดังกล่าวต้องรีบแจ้งต่อรัฐอื่นซึ่งร่วมภาคีในกติกานี้ ว่าตนประสงค์จะหันเหออกนอกแนวทางในมาตราใดและเพราะเหตุผลอย่างไร²¹

หลักการเหล่านี้แสดงอยู่ในตัวว่า ข้อจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น มีไว้และโดยทั่วไปแล้วไม่เป็นการขัดต่อสิทธิมนุษยชนแต่ประการใด แม้แต่ในกติกาวาดวยสิทธิมนุษยชนของยุโรป หรือสนธิสัญญากรุงโรม มาตรา 15 เองก็ยอมรับความข้อนี้ ข้อสำคัญอยู่ที่การตีความถ้อยคำต่าง ๆ ในกติการะหว่างประเทศ ในปฏิญญาและในคัมภีร์กฎหมายต่าง ๆ เท่านั้นว่าต้องการจะให้กว้างหรือแคบเพียงใด เป็นต้นว่า คำว่า "public emergency" ดังกล่าวข้างต้นจะให้หมายความเพียงใด การกวดการ ขบถแบ่งแยกดินแดน การเตรียมการปฏิวัติ หรือ รัฐประหาร การที่นักศึกษาและกรรมกร ก่อความไม่สงบขึ้น จนถึงขนาดที่ธุรกิจต้องหยุดชะงัก เส้นทางคมนาคมถูกตัดขาด หรือมีการต่อสู้เป็นแห่ง ๆ เหล่านี้จะถือได้หรือไม่ว่าเป็น "public emergency"

21

Egon Schwelb, Some Aspects of the International Covenants on Human Rights of December 1966 (Stockholm:Almqvist and Wiksell, 1968), p. 116

ในปัญหาข้อนี้ นักกฎหมายสิทธิมนุษยชนผู้มีชื่อเสียงคือ ศาสตราจารย์ชเวลบ์ (Schwelb) ได้กล่าววาทะ

"คุณเหมือนว่าจะไม่เป็นการพูดเกินความจริงไปนัก ถ้าหากจะกล่าววาทะในการที่จะพูดถึงเรื่องของสิทธิมนุษยชนทั้งหลาย มาตรการซานรึบที่นิยมชาคยอมุ จำเป็นอย่างยิ่งกว่าการทุบบอน หรือพูดว่า ๆ ซาก ๆ ถึงสิทธิมนุษยชน เพราะนั่นเป็นเพียงเปลือกเท่านั้น หัวใจแกนแท้ของสิทธิมนุษยชนไม่" ²²

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย